

Liv Anne Støren

Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning

Et dokumentasjonsnotat

© NIFU STEP Studier av innovasjon, forskning og utdanning
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Arbeidsnotat 34/2005
ISSN 1504-0887

For en presentasjon av NIFU STEPs øvrige utgivelser, se www.nifustep.no

Innhold

Sammendrag	5
1 Innledning	7
1.1 Bakgrunn	7
1.2 Temaer og problemstillinger	7
1.3 Definisjoner og datagrunnlag	8
1.3.1 Definisjoner av ungdom med innvandrerbakgrunn	8
1.3.2 Definisjon av botid.....	9
1.3.3 Datagrunnlag.....	9
2 Deltaking i videregående opplæring	10
2.1 Ikke fullført grunnskole.....	14
2.2 Botid og fullført grunnskole	15
3 Overgang fra grunnskole til videregående opplæring	18
4 Bakgrunnsforhold, 1999- og 2001-kullet	21
4.1 Innledning.....	21
4.2 Foreldres utdanningsnivå	21
4.3 Fars inntekt.....	22
4.4 Foreldrenes arbeidsmarkedsstatus	24
4.4.1 Nærmere om ukjent arbeidsmarkedsstatus – forskjeller mellom mødre og fedre	28
4.5 Fordeling av minoritets- og majoritets elever etter sosial bakgrunn – oppsummering	30
4.6 Botid i Norge.....	30
5 Analyser av prestasjonsforskjeller.....	34
5.1 Om karakteropplysningene.....	34
5.2 Forskjeller mellom majoritet og minoritet etter ulike bakgrunnsforhold.....	34
5.2.1 Ulik betydning av sosial bakgrunn blant minoritets- og majoritets elever ..	38
5.2.2 De tre største nasjonalitetsgruppene	45
6 Analyser av fullføring av videregående opplæring	48
6.1 Definisjon av fullføring på normert tid	48
6.2 Analyser av fullføring på normert tid.....	48
6.3 Alternativ definisjon av fullført på normert tid, ...	52
6.3.1 Valget mellom de to definisjonene	52
6.3.2 Analyser basert på alternativ definisjon.....	53
6.4 Fullføring på normert tid – separate analyser av minoritet og majoritet.....	55
7 Valg av yrkesfag versus allmennfag	62

8	Overgang til høyere utdanning	67
9	Andeler i høyere utdanning.....	72
	Litteratur.....	75

Forord

Denne publikasjonen skal i første rekke tjene som et dokumentasjonsnotat til en artikkel som er presentert i Statistisk sentralbyrås publikasjon ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”, nærmere bestemt artikkelen ”Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning – ser vi en fremtidig suksesshistorie?” av Liv Anne Støren. Arbeidet med artikkelen og stoffet som presenteres i denne publikasjonen, er utført dels på oppdrag fra Statistisk sentralbyrå, dels på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Arbeidet inngår i et pågående prosjekt som NIFU STEP utfører på oppdrag for Utdanningsdirektoratet om gjennomføring av videregående opplæring blant kull som startet i videregående opplæring i henholdsvis 1999, 2000 og 2001. Hvert av disse kullene følges i fem år. NIFU STEP har utgitt to tidligere publikasjoner fra dette prosjektet for Utdanningsdirektoratet, jf. Støren (2003) og Helland og Støren (2004). I tillegg vil en publikasjon som hovedsakelig fokuserer på lærlinger og kompetanseoppnåelse gjennom fag/svennebrev (Helland 2005, under arbeid), bli utgitt ved årsskiftet 2005/2006. Prosjektet avsluttes med en sluttrapport i 2006.

Artikkelen som er presentert i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”, samt dette dokumentasjonsnotatet, inngår som et delprosjekt med hovedfokus på innvandrere innenfor prosjektet som utføres for Utdanningsdirektoratet. Nærmere omtale av bakgrunnen for analysene som er utført og tolkninger av resultater som presenteres i dette dokumentasjonsnotatet, er presentert i den nevnte artikkelen i SSB-publikasjonen. Dette dokumentasjonsnotatet har som hovedformål å presentere de detaljerte analysene som ligger til grunn for beregninger, resultater og tolkninger som er presentert i den nevnte artikkelen.

Oslo september 2005

Petter Aasen
Direktør

Eifred Markussen
Forskningsleder

Sammendrag

Dette notatet viser at bildet av minoritetsungdom i norsk utdanning er mangfoldig. Notatet omhandler deltaking i videregående opplæring, karakterer, fullføring av videregående opplæring og overgang til høyere utdanning, og har som hovedformål å gi bakgrunnsdokumentasjon til analyser som er presentert i artikkelen ”Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning – ser vi en fremtidig suksesshistorie?” i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltagelse og kompetanse”.

På den ene siden finner vi at det er betydelige andeler av førstegenerasjonsinnvandrere som ikke deltar i videregående opplæring og som heller ikke er registrert med fullført grunnskole. Det siste gjelder hele 20 prosent av 18-årige førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn; de fleste av disse hadde meget kort botid. Andelen som deltar i videregående opplæring har imidlertid økt mye siste tiår blant ungdom med ikke-vestlig bakgrunn. I 1994 var andelen av 16–18-åringer med førstegenerasjons ikke-vestlig bakgrunn som var registrert i videregående opplæring, 60 prosent. Denne andelen var økt til 71 prosent i 2003. Blant elever uten innvandrerbakgrunn i samme aldersgruppe i 2003 var tilsvarende andel 92 prosent.

Det er nokså store prestasjonsforskjeller målt i karakterer mellom minoritets- og majoritetslevene blant dem som er i videregående opplæring. En del av denne forskjellen, men ikke hele, kan tilskrives ulike bakgrunnsforhold målt ved foreldres utdanningsnivå, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning, mellom minoritets- og majoritetslever. Derimot finner vi at botid i Norge spiller en liten rolle for prestasjonene blant dem som er i videregående opplæring, men at det betyr mye for *hvorvidt* en er i videregående; ungdom som har svært kort botid, er ofte utenfor videregående opplæring eller er ofte forsinket i sine opplæringsløp.

Blant dem som har begynt i videregående opplæring, er det nokså små forskjeller mellom minoritetsungdom og ungdom med majoritetsbakgrunn i andeler som fullfører, og mange minoritetslever strekker seg langt for å gjennomføre videregående opplæring. Motivasjonen til å ta høyere utdanning synes også å være meget sterk blant minoritetslevene. Av dem som har fullført videregående opplæring, er det like stor andel av etterkommere og førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som blant majoritetslever som er å finne i høyere utdanning ett år etter fullført videregående. Det er dessuten flere av minoritets- enn av majoritetslever som går direkte over i høyere utdanning, både blant førstegenerasjonsinnvandrere og etterkommere. Innenfor de ulike sosiale sjiktene, er det langt flere av elevene med ikke-vestlig bakgrunn, både blant førstegenerasjon og etterkommere, som tar høyere utdanning etter fullført videregående opplæring, enn av majoritetslevene. Om vi ser på andeler av fødselskull (19–24 år), er det vel så mange av etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn som av majoritetsungdom som er å finne i høyere utdanning.

Både utviklingen over tid med hensyn til forskjeller mellom kull og utdanningskarrierene til elever innenfor et enkelt kull, tegner et dynamisk bilde når det gjelder ungdom med ikke-vestlig bakgrunn. Ungdom med innvandrerbakgrunn som har mulighet til det, synes å ha en meget sterk motivasjon til å skaffe seg utdanning, og bildet preges av klare tendenser til sosial oppdrift. Mens vi for majoritetsbefolkningen over lengre tid har sett nokså stabile mønstre med hensyn til sosiale forskjeller i skoleprestasjoner og rekruttering til høyere utdanning, fremtrer ungdom med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn annerledes.

Samtidig utgjør lav sosial bakgrunn målt ved foreldrenes utdanning og/eller inntekt, eller det at far og/eller mor ikke er i (heltids)arbeid, en bremsende effekt også blant minoritetslevende med hensyn til deres prestasjoner i og gjennomføring av videregående opplæring. Når flere av deres foreldre enn foreldrene til majoritetsungdom har lav sosial bakgrunn og/eller er uten arbeid, betyr dette, totalt sett, nokså mye for minoritetsungdommens skoleprestasjoner.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn utgjør en stadig større del av befolkningen, og deres deltaking i utdanningssystemet er blitt viet mye oppmerksomhet. I mediens omtale av ungdom med innvandrerbakgrunn (etnisk minoritetsbakgrunn) i utdanning er det som regel mangelfulle prestasjoner eller frafall som vies størst oppmerksomhet, men også bilder av de mange elever og studenter med minoritetsbakgrunn som klarer seg svært bra, blir presentert. Dette er bakteppet for artikkelen ”Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning – ser vi en fremtidig suksesshistorie?” i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse” som dette notatet har som hovedformål å gi en nærmere dokumentasjon for.

1.2 Temaer og problemstillinger

Den nevnte artikkelen i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse” samt dette dokumentasjonsnotatet har blant annet som formål å vise hvor stort – eller lite – prestasjonsgapet mellom elever med innvandrerbakgrunn og majoritets elever er, og hvilke faktorer som kan bidra til å forklare *hvorfor* forskjellene er der, og hvordan de varierer. Vi ser dessuten på omfang av deltaking i videregående og høyere utdanning, på fullføring av videregående opplæring og på hva som forklarer forskjeller i fullføring av videregående opplæring, samt overgang til høyere utdanning.

Sosiale bakgrunnsforhold påvirker prestasjoner og hva slags og hvor mye utdanning en tar, noe som synes å være vedvarende og er vist i mange studier både i Norge og internasjonalt. Elever med ikke-vestlig bakgrunn og majoritets elever skiller seg fra hverandre når det gjelder slike bakgrunnsforhold. Derfor er det viktig å ta hensyn til slike forhold når en ser på elever med innvandrerbakgrunn og majoritets elever i utdanningssystemet. Vi benytter flere mål på sosial bakgrunn; foreldres utdanningsnivå som et uttrykk for kulturell kapital, arbeidsmarkedstilknytning som et uttrykk for sosial kapital, i tillegg til inntekt.

Blir forskjeller i prestasjoner mellom minoritet og majoritet borte når vi sammenlikner elever med samme sosial bakgrunn?

Et annet spørsmål er om sosial bakgrunn har samme betydning for majoritets- og minoritets elever. Tidligere studier har tydet på at det til dels er forskjellige seleksjonsmekanismer i de to gruppene, og at sosial bakgrunn synes å bety mer for majoritets- enn minoritets elever (Krange og Bakken 1998, Opheim og Støren 2001, Arnesen 2003).

Vi undersøker også hva slags betydning botid i Norge har. Det er grunn til å anta at økende botid gir bedring i karakterer, ved at en kan anta at økende botid gir bedre språkferdigheter, som igjen vil virke inn på karakterene. Økende botid kan også medvirke til generelt bedre integrering av elevens familie i det norske samfunnet, gjennom erfaring fra arbeidslivet, bedre norskbeherskelse i familien, flere kontakter og bedre kjennskap til utdanningssystemet. På denne måten kan en anta at økende botid medvirker til økt sosial kapital, som vi forventer medvirker til bedre skoletilpasning og bedre karakterer.

1.3 Definisjoner og datagrunnlag

Nedenfor presenteres ulike avgrensninger av innvandrere og de definisjonene vi benytter. I tillegg presenteres definisjon av botid. En annen sentral definisjon gjelder ”andelen som har fullført på normert tid”. Denne definisjonen presenteres og drøftes i kapittel 6 i dette notatet.

1.3.1 Definisjoner av ungdom med innvandrerbakgrunn

Vi benytter Statistisk sentralbyrås (SSB) definisjon av innvandrerbefolkningen, som består av førstegenerasjonsinnvandrere, det vil si personer født utenfor Norge av to utenlandsfødte foreldre, og personer født i Norge som har to utenlandsfødte foreldre. Den siste gruppen ble tidligere ofte omtalt som annengenerasjonsinnvandrere, nå ofte som ”etterkommere”. Når vi i dette notatet ofte bruker betegnelsen etterkommere, er det altså personer født i Norge som har foreldre som begge er født i utlandet, vi tenker på. De som er uten innvandrerbakgrunn, utgjør da resten, og her vil disse ofte bli omtalt som majoritetsgruppen, eventuelt majoritets elever. Der vi i dette notatet følger bestemte elevkull i videregående opplæring, innlemmer vi elever med bakgrunn fra Sverige og Danmark blant majoritets elevene. Vi bruker derfor også betegnelsen *skandinav* når vi omtaler denne gruppen. Denne kategorien består da av elever uten innvandrerbakgrunn pluss elever med svensk eller dansk bakgrunn.

For øvrig inndeler vi ungdom med innvandrerbakgrunn etter om de har vestlig eller ikke-vestlig bakgrunn. De som har vestlig bakgrunn, har bakgrunn i land i Nord-Amerika, Vest-Europa eller Oseania (Australia), de med ikke-vestlig bakgrunn Asia (medregnet Tyrkia), Afrika, Latin-Amerika og sentral- og østeuropeiske land (tidligere omtalt som Øst-Europa, bak det tidligere ”jernteppet”¹). Når vi også for enkelthets skyld ofte bruker betegnelsen minoritets elever, er det elever med ikke-vestlig bakgrunn vi refererer til.

I tidligere analyser av minoritets ungdom i videregående opplæring har vi benyttet en annen definisjon, nemlig en definisjon basert på morsmål opplysninger (Støren 2003, Helland og Støren 2004). Vi hadde da ikke opplysninger om landbakgrunn (eget eller foreldres fødeland) og innvandrerstatus. I datamaterialet som analysene i dette notatet er basert på,

---

¹ Av det tidligere Øst-Europa inngår tidligere Øst-Tyskland i Tyskland, som er i kategorien ”vestlig”.

har vi fått påkoplede data om innvandrersstatus og landbakgrunn (se avsnitt 1.3.3 nedenfor om datagrunnlag) fra SSB. Selv om analyser basert på den ene eller andre definisjonen i stor grad gir de samme hovedtrekk og tendenser i resultatene, anser vi opplysninger om innvandrersstatus og landbakgrunn (så sant de foreligger) som å gi det beste definisjonsgrunnlaget, spesielt for sammenlikninger over tid, siden morsmålsregistreringer i noen grad kan være berørt av tilfeldige variasjoner i registreringspraksis. Et annet viktig moment er å kunne skille mellom førstegenerasjonsinnvandrere og etterkommere, noe data basert på morsmålsopplysninger ikke kan.

1.3.2 Definisjon av botid

I analysene av 2001-kullet, det vil si de som startet i videregående opplæring i 2001, er de som har *kort botid*, førstegangsregistrert i Norge i årene 1997–2001, de hadde altså mindre enn fem års botid da de startet i videregående i 2001. De med ”*middels-kort*” botid i dette kullet, kom i perioden 1993–1996 (5–8 års botid), de med ”*middels lang botid*” i årene 1989–1992 (9–12 års botid) og de med lang botid, ankom før 1988 (13 år eller mer). I tillegg har vi kategorien etterkommer (født i Norge, utenlandsfødte foreldre).

I analysene av 1999-kullet (fullføringsanalysene, kapittel 6), benyttes en tilsvarende definisjon. Blant disse er de som har *kort botid*, førstegangsregistrert i Norge i årene 1995–1999 og hadde mindre enn fem års botid da de startet i videregående i 1999. De med ”*middels-kort botid*” i dette kullet, kom i perioden 1991–1994 (5–8 års botid), de med ”*middels lang botid*” i årene 1987–1990 (9–12 års botid) og de med lang botid, ankom før 1986 (hadde 13 år eller lengre botid). I tillegg har vi kategorien etterkommer (født i Norge, utenlandsfødte foreldre).

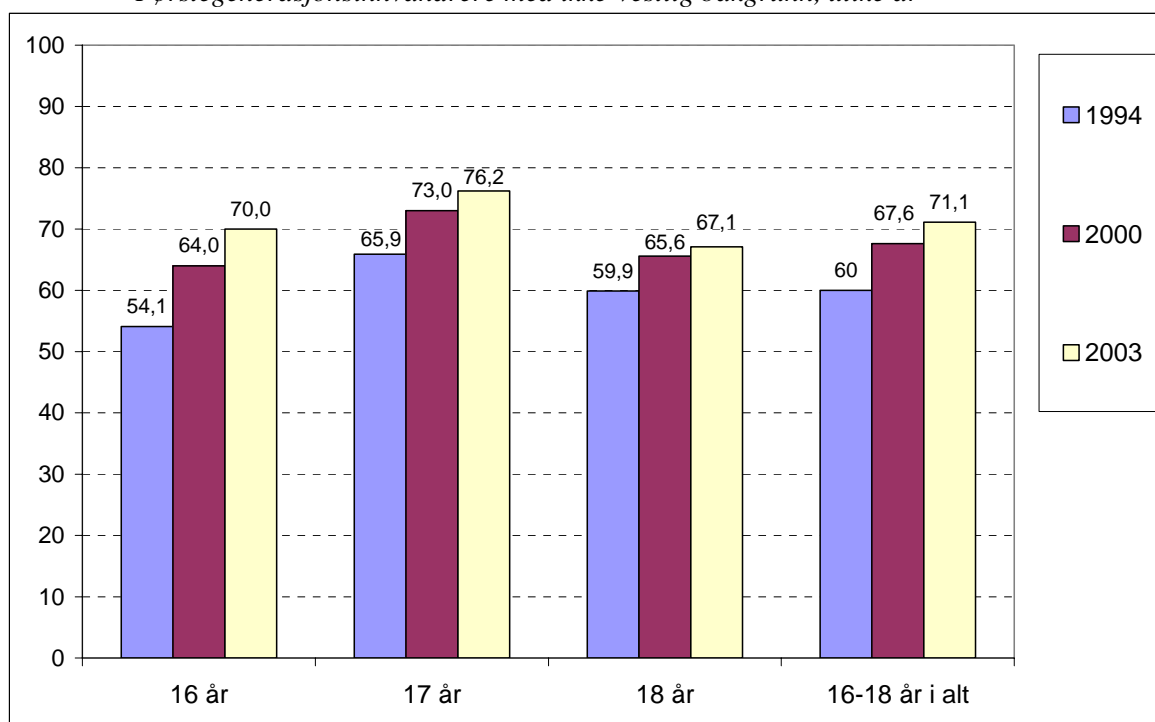
1.3.3 Datagrunnlag

Datagrunnlaget er todelt. Til dels benyttet vi opplysninger fra SSB til en del oversiktstall. Disse opplysningene gjelder ikke individdata, men detaljerte spesialtabeller vi hadde bestilt fra SSB. Disse dataene benyttes i kapittel 2, 3 og 9. Kapittel 4 – 8 er basert på analyser av individdata over enkeltkull i videregående opplæring. Det er analyser basert på disse dataene dette dokumentasjonsnotatet i all hovedsak omhandler. Dette datasettet består av to sammenkoblede (avidentifiserte) datasett. Det omfatter data om tre elevkull fra VIGO, som er fylkenes administrative datasystem for søkere, elever og lærlinger i videregående opplæring, samt data fra SSB om de samme elevene. Dataene fra SSB gir opplysninger om elevenes landbakgrunn, innvandrersstatus, ankomstår, foreldres utdanningsnivå, inntekt og foreldrenes arbeidsmarkedsstatus. Kullene vi har individdata om, startet i grunnkurs i videregående opplæring *for første gang* henholdsvis høsten 1999, 2000 og 2001. Her analyseres data for to av disse kullene, nemlig 1999- og 2001-kullet.

2 Deltaking i videregående opplæring

I figur 2.1 vises utviklingen over tid i andelen som var i videregående opplæring i ulike aldersgrupper blant førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn. Disse utgjør den største gruppen av elevene med innvandrerbakgrunn. Blant elevene i våre kull, utgjør de med ikke-vestlig bakgrunn 94 prosent av alle med innvandrerbakgrunn. Figur 2.1 er presentert i SSB-publikasjonen, og tallgrunnlaget til figuren vises i tabell 2.1. Tallene er basert på bestilte spesialtabeller fra SSB. I andelene som er i videregående opplæring, er medregnet noen svært få (1 promille av alle) som er i høyere utdanning. Elever ved folkehøgskoler også er med i tallene, de utgjør imidlertid kun 0,5 prosent av 16–18-årige innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn, og 0,4 prosent av elever med majoritetsbakgrunn i samme aldersgruppe.

Figur 2.1 Andel som er registrert i videregående opplæring 16–18 år.
Førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn, ulike år

Andelen av ungdom med innvandrerbakgrunn som er i videregående opplæring, har økt mye de seneste årene. I 1994 var 60 prosent av førstegenerasjons innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i alderen 16–18 år registrert i videregående opplæring. I 2003 var andelen steget til 71 prosent. Tallmaterialet viser også at økningen har vært enda større blant etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn. I denne gruppen er andelen av 16–18-åringene som var i videregående opplæring økt fra 74 prosent i 1994 til vel 88 prosent i 2003. Tilsvarende tall for dem uten innvandrerbakgrunn var henholdsvis vel 90 og vel 92 prosent. Tallgrunnlaget for personer med ikke-vestlig bakgrunn (førstegenerasjon og de som er født i Norge med utenlandsfødte foreldre) og for personer uten innvandrerbakgrunn er vist i tabell 2.1.

Selv om andelen av ikke-vestlige innvandrere i aktuell aldersgruppe for videregående opplæring som er i videregående har økt mye, er andelen fortsatt mye lavere enn blant elever uten innvandrerbakgrunn (majoritetselever). Tilsvarende andeler blant ungdom uten innvandrerbakgrunn var i 2003: 96 prosent av 16-åringene, 94 prosent av 17-åringene, 87 prosent av 18-åringene og 92 prosent av 16–18-åringene samlet.

Tabell 2.1 Ungdom med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn og ungdom uten innvandrerbakgrunn i alderen 16 – 18 år. Bosatte i alt, og i eller utenfor videregående og høyere utdanning. Absolutte tall

År, alder, innvandringsbakgrunn og kjønn	Bosatte i alt	I høgskole	Ved universitet	I videregående opplæring	Ikke i utdanning
1994					
16 år					
Førstegenerasjonsinnvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	1418	-	-	767	651
Menn	760	-	-	394	366
Kvinner	658	-	-	373	285
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	471	-	-	358	113
Menn	266	-	-	207	59
Kvinner	205	-	-	151	54
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	50833	2	2	48532	2297
Menn	26049	-	-	24736	1313
Kvinner	24784	2	2	23796	984
17 år					
Førstegenerasjonsinnvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	1410	-	-	929	481
Menn	729	-	-	490	239
Kvinner	681	-	-	439	242
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	446	-	-	342	104
Menn	233	-	-	187	46
Kvinner	213	-	-	155	58
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	50199	6	3	45844	4346
Menn	25669	4	1	23633	2031
Kvinner	24530	2	2	22211	2315
18 år					
Førstegenerasjonsinnvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	1430	-	7	850	573
Menn	758	-	4	466	288
Kvinner	672	-	3	384	285

Tabell 2.1 (forts)

År, alder, innvandringsbakgrunn og kjønn	Bosatte i alt	I høyskole	Ved universitet	I videregående opplæring	Ikke i utdanning
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	359	-	1	243	115
Menn	182	-	1	129	52
Kvinner	177	-	-	114	63
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	52765	75	189	44233	8268
Menn	26956	23	58	22542	4333
Kvinner	25809	52	131	21691	3935
2000					
16 år					
Førstegenerasjonsinnvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	2282	-	-	1460	822
Menn	1181	-	-	734	447
Kvinner	1101	-	-	726	375
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	777	-	-	663	114
Menn	400	-	-	349	51
Kvinner	377	-	-	314	63
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	49104	3	2	46762	2337
Menn	25111	1	-	23721	1389
Kvinner	23993	2	2	23041	948
17 år					
Førstegenerasjonsinnvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	2469	-	-	1802	667
Menn	1337	-	-	942	395
Kvinner	1132	-	-	860	272
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	735	-	-	627	108
Menn	394	-	-	339	55
Kvinner	341	-	-	288	53
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	48857	4	5	45497	3351
Menn	25165	4	2	23349	1810
Kvinner	23692	-	3	22148	1541
18 år					
Førstegenerasjonsinnvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	2525	9	11	1636	869
Menn	1347	4	4	839	500
Kvinner	1178	5	7	797	369
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	710	4	7	574	125
Menn	342	1	5	264	72

Tabell 2.1 (forts)

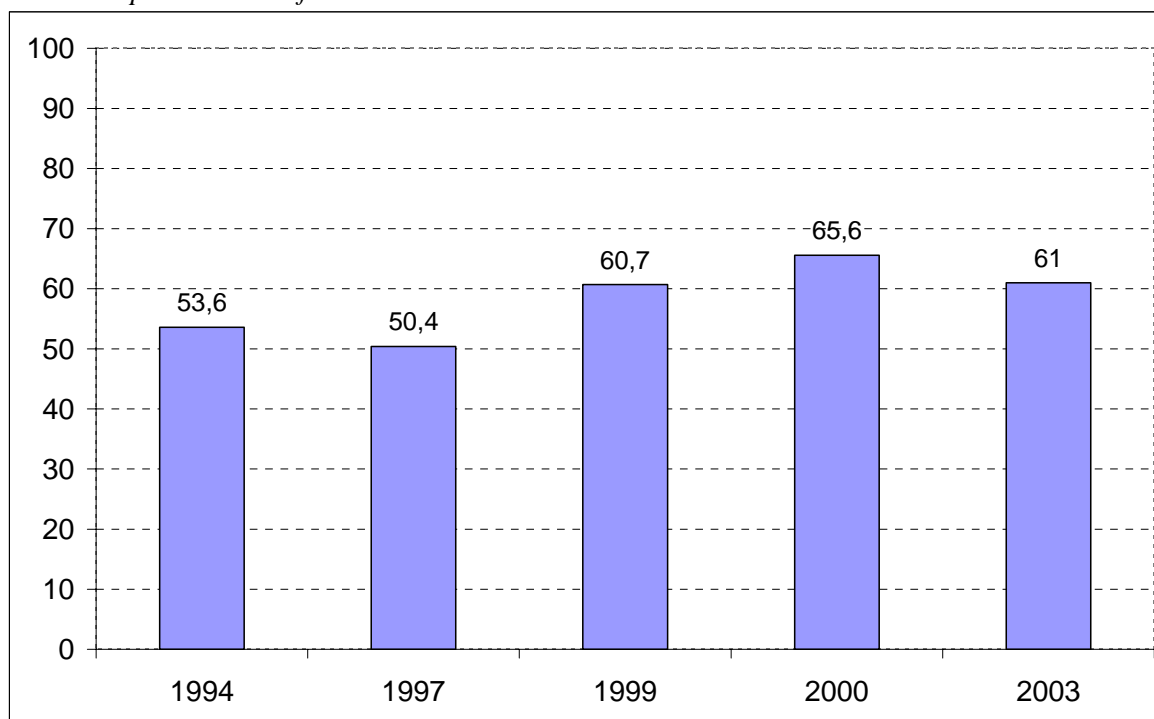
År, alder, innvandringsbakgrunn og kjønn	Bosatte i alt	I høgscole	Ved universitet	I videre- gående opplæring	Ikke i utdanning
Kvinner	368	3	2	310	53
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	50161	80	138	43474	6469
Menn	25834	30	45	22039	3720
Kvinner	24327	50	93	21435	2749
2003					
16 år					
Førstegenerasjons- innvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	2631	-	-	1843	788
Menn	1409	-	-	960	449
Kvinner	1222	-	-	883	339
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	1091	-	1	974	116
Menn	520	-	-	462	58
Kvinner	571	-	1	512	58
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	52431	9	4	50281	2137
Menn	26703	1	1	25485	1216
Kvinner	25728	8	3	24796	921
17 år					
Førstegenerasjons- innvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	2850	3	-	2169	678
Menn	1557	2	-	1168	387
Kvinner	1293	1	-	1001	291
Født i Norge av to Utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	955	-	-	865	90
Menn	482	-	-	434	48
Kvinner	473	-	-	431	42
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	51114	2	2	47819	3291
Menn	26337	1	-	24661	1675
Kvinner	24777	1	2	23158	1616
18 år					
Førstegenerasjons- innvandrere					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	3135	9	12	2091	1023
Menn	1671	3	6	1076	586
Kvinner	1464	6	6	1015	437
Født i Norge av to Utenlandsfødte foreldre					
Ikke-vestlig bakgrunn					
I alt	858	1	12	716	129
Menn	469	-	7	387	75
Kvinner	389	1	5	329	54
Ikke innvandrerbakgrunn					
I alt	49786	83	106	43194	6403
Menn	25521	27	40	21688	3766
Kvinner	24265	56	66	21506	2637

Forskjellene mellom innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn og majoritets elever er redusert kraftig de siste 10 årene, og reduseres også noe med økende alder. Det sistnevnte kan eksemplifiseres ved at i 2003 var 70 prosent av 16-åringene med ikke-vestlig bakgrunn i videregående mot 96 prosent av majoritetsungdommen, mens tilsvarende forskjell blant 18-åringene var 67 mot 87 prosent.

2.1 Ikke fullført grunnskole

Den høye andelen blant de ikke-vestlige innvandrerne som er utenfor videregående opplæring, spesielt blant 16-åringene (se figur 2.1), kommer i stor grad av forsinkelser i utdanningsløpet; mange har ikke avsluttet grunnskolen. Det er imidlertid mange ikke-vestlige innvandrerne som ikke er registrert med fullført grunnskoleutdanning som 18-åring. Det gjelder godt over halvparten av 18-åringene som ikke er i videregående opplæring, se figur 2.2

Figur 2.2 Andel av 18-årige ikke-vestlige innvandrere som ikke er i videregående (eller høyere) utdanning som ikke er registrert med fullført grunnskole. 1994 – 2003. Kilde: Spesialtabeller fra SSB

Andelen av 18-åringene utenfor utdanning som ikke er registrert med fullført grunnskole, har holdt seg høy i hele perioden vi har sett på. Det kommer av at det stadig er mange nykommere til landet som faller i denne gruppen. Det skal vi se nærmere på i de neste tabellene. Vi ser først på hvor mange det er som ikke er registrert med noen fullført utdanning, og vi konsentrerer oss om 17- og 18-årige ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere.

Tabell 2.3 17- og 18-årige førstegenerasjonsinnvandrere med ikke vestlig bakgrunn. I alt, ikke i videregående opplæring, ikke registrert med noen fullført utdanning. 1994, 2000 og 2003

	Alle i aldersgruppen, absolutte tall	Ikke i videregående (el. høyere) utdanning, abs tall	Prosent av alle ikke i utdanning	Ikke i videreg. utd. og ikke registrert med noen fullført utdanning		
				Absolutte tall	I prosent av alle ikke i utdanning	I prosent av alle i aldersgruppen
1994						
17 år	1410	481	34,1	328	68,2	23,3
18 år	1430	573	40,1	307	53,6	21,5
2000						
17 år	2469	667	27,0	495	74,2	20,0
18 år	2525	869	34,4	570	65,6	22,6
2003						
17 år	2850	678	23,8	462	68,1	16,2
18 år	3135	1023	32,9	624	61	19,9

Hovedgrunnen til at mange 18-åringene ikke er å finne i videregående opplæring, synes altså å være at de ikke har fullført grunnskolen. Regnet av *alle* 18-årige førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn, utgjør de som verken er registrert med fullført grunnskoleutdanning eller noe nivå i videregående opplæring og heller ikke er i videregående opplæring, hele 20 prosent i 2003. Andelene var noe høyere i 1994 og 2000, men reduksjonen er svært liten. Derimot er det en større nedgang blant 17-åringene fra 1994 til 2003. Andelen av 17-årige ikke-vestlige innvandrere som ikke var i videregående opplæring og som heller ikke var registrert med fullført grunnskole, gikk ned fra 23 til 16 prosent.

Hvor mange av disse som kan ha fullført en utenlandsk grunnskoleutdanning som ikke er registrert i SSBs data, er uvisst. Høyst sannsynlig har mange, muligens de aller fleste av dem, ikke fullført grunnskolen, siden fullført utenlandsk grunnskole gir grunnlag for inntak til videregående opplæring og disse elevene ikke er å finne i videregående opplæring. Derimot har de svært kort botid i Norge, se avsnittet nedenfor, og det er nok hovedgrunnen til at de verken er i videregående eller er registrert med fullført grunnskole.

2.2 Botid og fullført grunnskole

Vi starter med å se på botiden til alle 18-årige førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn. Kilde for tabellene 2.4–2.6 er bestilte spesialtabeller fra SSB.

Tabell 2.4 Førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som var 18 år i 2003.
Fordeling etter botid. Absolutte tall og prosent

Botid	I alt	Lang botid, 13 år eller mer	Middels-lang botid, 9-12 år	Middels-kort botid, 5-8 år	Kort botid, mindre enn fem år
18 år	39	39			
17 år	48	48			
16 år	167	167			
15 år	176	176			
14 år	184	184			
13 år	131	131			
12 år	125		125		
11 år	176		176		
10 år	229		229		
9 år	145		145		
8 år	96			96	
7 år	79			79	
6 år	98			98	
5 år	119			119	
4 år	229				229
3 år	160				160
2 år	198				198
1 år	437				437
0 år	299				299
I alt	3135	745	675	392	1323
Fordeling etter botid i prosent	100,0	23,8	21,5	12,5	42,2

Tabell 2.5 Førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som var 18 år i 2003 og som ikke var registrert i utdanning. Fordeling etter botid. Absolutte tall og prosent

Botid	I alt	Lang botid, 13 år eller mer	Middels-lang botid, 9-12 år	Middels-kort botid, 5-8 år	Kort botid, mindre enn fem år
18 år	6	6			
17 år	7	7			
16 år	35	35			
15 år	28	28			
14 år	27	27			
13 år	18	18			
12 år	26		26		
11 år	27		27		
10 år	35		35		
9 år	23		23		
8 år	19			19	
7 år	21			21	
6 år	17			17	
5 år	28			28	
4 år	55				55
3 år	51				51
2 år	64				64
1 år	293				293
0 år	243				243
I alt	1023	121	111	85	706
Fordeling etter botid i prosent	100,0	11,8	10,9	8,3	69,0

Tabell 2.6 Førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som var 18 år i 2003 som ikke var registrert i utdanning og som ikke var registrert med fullført grunnskole. Fordeling etter botid. Absolutte tall og prosent

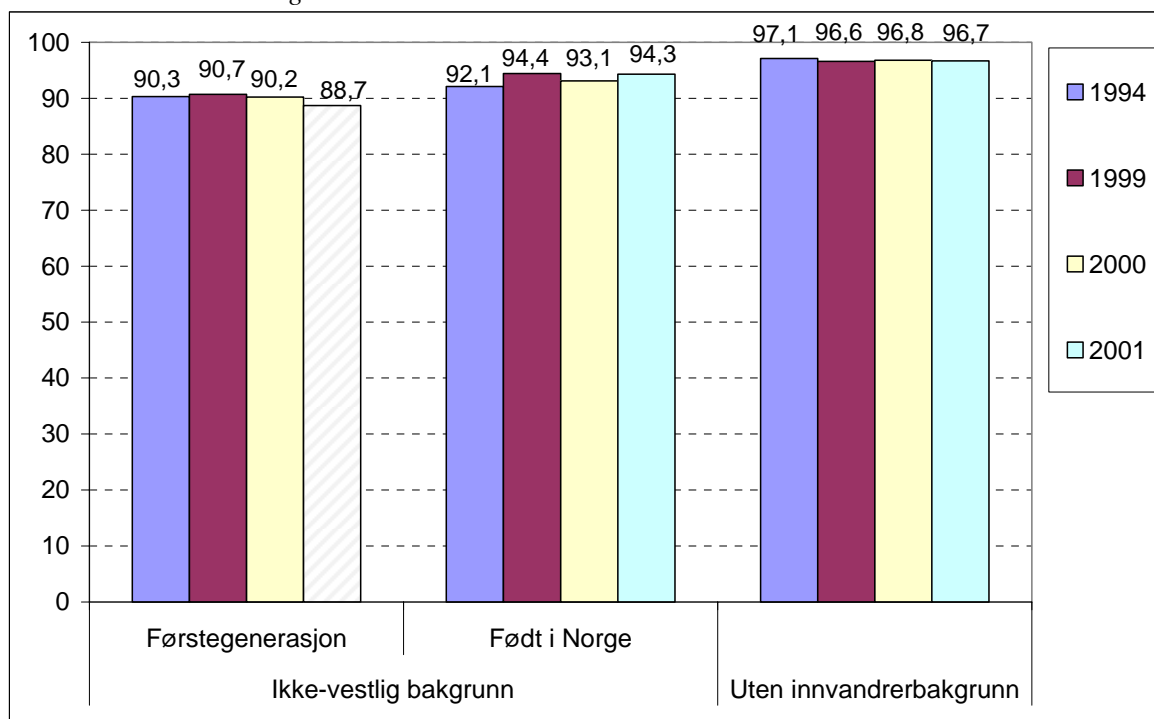
Botid	I alt	Lang botid, 13 år eller mer	Middels-lang botid, 9-12 år	Middels-kort botid, 5-8 år	Kort botid, mindre enn fem år
18 år	4	4			
17 år	1	1			
16 år	7	7			
15 år	2	2			
14 år	2	2			
13 år	2	2			
12 år	4		4		
11 år	1		1		
10 år	3		3		
9 år	3		3		
8 år	1			1	
7 år	4			4	
6 år	3			3	
5 år	4			4	
4 år	8				8
3 år	15				15
2 år	50				50
1 år	268				268
0 år	242				242
I alt	624	18	11	12	583
Fordeling etter botid i prosent		2,9	1,8	1,9	93,4

Tabell 2.4 viser at av *alle* de 18-årige ikke-vestlige innvandrerne i 2003 hadde hele 42 prosent kort botid. Andelen med kort botid var enda høyere blant de av dem som ikke var i utdanning (tabell 2.5), nemlig 69 prosent. Blant de av disse igjen som heller ikke var registrert med fullført grunnskole (tabell 2.6), var andelen med kort botid meget høy, hele 93 prosent. I hvilken grad den manglende utdanningsregistreringen kommer av at denne gruppen rett og slett ikke har fullført utenlandsk grunnskole (og derfor heller ikke er i videregående opplæring), eller den kommer av at deres utdanningsaktivitet ikke er registrert ennå pga. at de har vært så kort tid i Norge, kan vi ikke bedømme.

3 Overgang fra grunnskole til videregående opplæring

Det har vært stor stabilitet, både blant dem med ikke-vestlig bakgrunn og elever uten innvandrerbakgrunn, i andelen av et grunnskolekull som går direkte over i videregående opplæring (figur 3.1). Førstegenerasjonsinnvandrere har lavere andel som går over i videregående opplæring enn de øvrige gruppene. De med ikke-vestlig bakgrunn som er født i Norge (etterkommere), har en noe høyere andel enn førstegenerasjonsinnvandrerne, og andelen har økt noe i perioden vi har sett på. Andelen som går direkte over i videregående er likevel fortsatt noe lavere blant etterkommerne enn blant dem som er uten innvandrerbakgrunn, men vi ser at forskjellen er blitt veldig liten. Denne gruppen, som har vokst opp i Norge og altså ikke har flyttet til landet for eksempel i skolealder, er ikke særlig forskjellig fra elever med majoritetsbakgrunn med hensyn til overgang fra grunnskole til videregående opplæring.

Figur 3.1 Prosentandel av kull som avsluttet grunnskolen om våren ulike skoleår som var i gang med utdanning samme høst. Elever med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn og elever uten innvandrerbakgrunn

Andelen førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som går direkte over fra grunnskolen til videregående opplæring, har altså ikke økt i perioden, snarere var det en liten nedgang i 2001. Når det likevel har vært en økning i andelen 16-, 17- og 18-åringer som er registrert i videregående (jf. figur 2.1), kan årsaken dels være at det er flere av dem som kommer til landet med utenlandsk grunnskole, som begynner direkte i videregående opplæring (dette foreligger det ikke tall for). Dels kan årsaken være at frafallet fra

videregående opplæring blant minoritetselevne er redusert, noe tidligere studier har vist (Helland og Støren, 2004).

Resultatene i figur 3.1 er også presentert og omtalt nærmere i artikkelen ”Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning – ser vi en fremtidig suksesshistorie?” i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”, og bakgrunnstallene for figuren vises i tabell 3.1. Tabell 3.1 viser også tall fordelt på gutter og jenter. Mange har vært opptatt av om det i særlig grad er jenter som ikke fortsetter i videregående. Tallene gir ingen holdepunkter for dette. Det er riktignok en liten kjønnsforskjell blant de ikke-vestlige innvandrerne i jentenes disfavør; alle de aktuelle årene er andelen som ikke går direkte over fra grunnskole til videregående opplæring *noe* høyere blant jenter med førstegenerasjons ikke-vestlig bakgrunn enn blant gutter. I 2001 var imidlertid denne kjønnsforskjellen knapt nevneverdig; 11,1 prosent av guttene og 11,5 prosent av jentene med ikke-vestlig bakgrunn (førstegenerasjon) var ikke å finne i videregående opplæring høsten etter at de gikk ut av 10.klasse i grunnskolen.

Tabell 3.1 Overgang fra grunnskole til videregående opplæring, ulike kull. Absolutte tall

	1994			1999			2000			2001		
	Gikk ut av grunn- skolen i alt	I utdanning 1.okotber	Ikke i utdanning 1. oktober	Gikk ut av grunn- skolen i alt	I utdanning 1.okotber	Ikke i utdanning 1. oktober	Gikk ut av grunn- skolen i alt	I utdanning 1.okotber	Ikke i utdanning 1. oktober	Gikk ut av grunn- skolen i alt	I utdanning 1.okotber	Ikke i utdanning 1. oktober
Ikke-vestlig bakgrunn												
Førstegenerasjons innvandrere												
I alt	1129	1020	109	1738	1576	162	1824	1645	179	2073	1839	234
Menn	589	539	50	901	826	75	920	839	81	1064	946	118
Kvinner	540	481	59	837	750	87	904	806	98	1009	893	116
Født i Norge av to utenlandsfødte foreldre												
I alt	492	453	39	756	712	44	696	648	48	788	743	45
Menn	264	245	19	401	378	23	367	342	25	415	395	20
Kvinner	228	208	20	355	334	21	329	306	23	373	348	25
Ikke innvandrerbakgrunn												
I alt	51184	49682	1502	48491	46864	1627	48701	47121	1580	49204	47590	1614
Menn	26170	25421	749	24975	24096	879	24913	24035	878	25240	24392	848
Kvinner	25014	24261	753	23516	22768	748	23788	23086	702	23964	23198	766

4 Bakgrunnsforhold, 1999- og 2001-kullet

4.1 Innledning

Formålet med dette kapitlet er å se om de to kullene, 1999- og 2001-kullet, skiller seg fra hverandre når det gjelder bakgrunnsforhold, og for øvrig å illustrere forskjeller etter innvandrerbakgrunn når det gjelder sosiale bakgrunnsforhold. Tallene som gjelder 2001-kullet som presenteres nedenfor, er i all hovedsak også gjengitt i SSB-publikasjonen "Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse". I tillegg presenterer vi her tilsvarende tall for 1999-kullet, som ikke er presentert nærmere i den nevnte artikkelen.

Vi har benyttet utdannings- og arbeidsmarkedsopplysninger om både mor og far. Vi kjenner ikke til hvorvidt eleven bodde sammen med både mor og far. Vi har likevel benyttet opplysninger om begge foreldrene siden begge kan ha betydning, selv om en del elever bor sammen med, eller bor *mest* sammen med, den ene av foreldrene. Når det gjelder inntekt, har vi valgt å bare benytte opplysninger om fars inntekt, for ikke å komplisere analysen. Fars inntekt har i de aller fleste tilfeller fortsatt størst betydning, far arbeider mye oftere heltid enn mor, og menn har fortsatt høyest inntekt. Opplysninger om foreldres utdanning, inntekt og arbeidsmarkedsstatus finnes ikke for alle elevene. Dette behandles nærmere nedenfor i omtalen av de enkelte temaområdene.

4.2 Foreldres utdanningsnivå

Tabell 4.1 Elever fra 1999--kullet fordelt etter foreldres utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn. Prosent*

	Skandinav	Førstegenerasjon, vestlig	Etterkommer, vestlig	Førstegenerasjon, ikke- vestlig	Etterkommer, ikke-vestlig
Lang høyere utdanning	10,3	22,9	40,0	6,3	4,3
Kort høyere utdanning	27,6	27,5	28,3	17,3	15,6
Videregående utdanning	57,8	33,9	23,3	45,3	45,8
Grunnskoleutdanning	4,3	8,6	8,3	16,6	29,1
Uoppgitt	0,1	7,3		14,61	5,2
Tallet på observasjoner (=100 %)	46694	109	60	1697	659

* Utdanningsnivået refererer til den av foreldrene med høyest utdanning. "Lang høyere utdanning" betyr derfor at minst en av foreldrene har slik utdanning. (Gjelder både tabell 4.1 og 4.2.)

Tabell 4.2 Elever fra 2001-kullet fordelt etter foreldres utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn. Prosent

	Skandinav	Førstegenerasjon, vestlig	Etterkommer, vestlig	Førstegenerasjon, ikke-vestlig	Etterkommer, ikke-vestlig
Lang høyere utdanning	10,8	17,4	31,1	5,2	6,6
Kort høyere utdanning	29,1	29,6	51,1	15,8	16,6
Videregående utdanning	56,8	24,3	15,6	40,2	51,2
Grunnskoleutdanning	3,2	7,8	2,2	15,5	20,6
Uoppgift	0,1	20,9	-	23,3	5,0
Tallet på observasjoner (=100 %)	46798	115	45	2167	754

Vi ser av tabell 4.1 og 4.2 at det er et svært likt mønster i de to kullene med hensyn til fordelingen av elevene etter foreldrenes utdanningsnivå. I det siste kullet (2001-kullet) er andelen blant majoritetselevne (skandinaverna) som har foreldre med høy utdanning, svakt høyere enn i 1999-kullet. Dette kan komme av at det siste kullet gjennomsnittlig er født to år senere enn det første kullet og dermed i gjennomsnitt har noe yngre foreldre (på måletidspunktet) enn det første kullet. Andelen med høy utdanning øker stadig noe i befolkningen, og er høyest i de yngste aldersgruppene av den voksne befolkningen. Forskjellen mellom de to kullene i fordelingen etter foreldres utdanning blant elever med innvandrerbakgrunn, kommer trolig først og fremst av registreringsforskjeller. Det siste kullet har flest nyankomne på måletidspunktet, og dermed er andelen med uregistrert utdanning hos foreldrene høyest blant disse. Tendensen er imidlertid den samme i begge tabeller (begge kull). Elever med vestlig bakgrunn (utenom Skandinavia) har oftest foreldre med høyere utdanning, fulgt av skandinaverna (etnisk norske elever pluss danske og svenske), mens elever med ikke-vestlig bakgrunn langt sjeldnere har foreldre med høyere utdanning. Det gjelder både førstegenerasjon og etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn, i begge kull.

4.3 Fars inntekt

Når det gjelder fordeling av inntekt (tabell 4.3 og 4.4), gjelder dette *bruttoinntekt* ved utgangen av 2001. Bruttoinntekt vil si summen av lønn, pensjoner, næringsinntekter og kapitalinntekter før skatt, og uten fradrag for underskudd i næring eller renter av gjeld og liknende. Vi har fordelt fars inntekt i hele materialet (alle tre kullene) i deciler, det vil si inntekten for de ti prosent med lavest inntekt, de ti prosent som faller i nest laveste inntektsgruppe osv. til de ti prosent som faller i høyeste inntektsgruppe. Inntektsintervallene for de ti decilene vises i forspalten i tabell 4.3 og 4.4.

Tabell 4.3 Fordeling av inntektsgrupper (fars inntekt) etter innvandrerbakgrunn. 1999-kullet

	Skandinav	Førstegenerasjon, vestlig	Etterkommer, vestlig	Førstegenerasjon, ikke- vestlig	Etterkommer, ikke-vestlig
Fars bruttoinntekt, inndelt i deciler					
1) Under 189 222 kr	8,8	14,3	14,3	41,8	28,5
2) 189 223 – 251 298 kr	9,6	9,5	7,1	21,1	24,2
3) 251 299 – 286 023 kr	9,8	6,3	8,9	10,6	12,6
4) 286 024 – 315 89 kr	10,0	4,8	5,4	8,0	9,2
5) 315 896 – 345 464 kr	10,2	11,1	10,7	5,5	6,0
6) 345 465 – 379 675 kr	10,2	12,7	10,7	4,2	6,4
7) 379 676 – 427 339 kr	10,3	11,1	7,1	4,0	6,0
8) 427 340 – 506 111 kr	10,2	4,8	8,9	2,4	4,0
9) 506 112 – 667 997 kr	10,3	14,3	17,9	1,5	1,6
10) Større enn 667 997kr	10,6	11,1	8,9	0,8	1,6
Tallet på observasjoner (=100 %)	44639	63	56	1306	621

Tabell 4.4 Fordeling av inntektsgrupper (fars inntekt) etter innvandrerbakgrunn. 2001-kullet

	Skandinav	Førstegenerasjon, vestlig	Etterkommer, vestlig	Førstegenerasjon, ikke- vestlig	Etterkommer, ikke-vestlig
Fars bruttoinntekt, inndelt i deciler					
1) Under 189 222 kr	8,2	14,1	10,0	44,3	26,7
2) 189 223 – 251 298 kr	9,3	12,5	7,5	18,7	20,6
3) 251 299 – 286 023 kr	9,9	7,8	15,0	11,6	12,6
4) 286 024 – 315 89 kr	10,3	10,9	5,0	7,2	10,7
5) 315 896 – 345 464 kr	10,2	7,8	7,5	5,4	7,8
6) 345 465 – 379 675 kr	10,4	6,3	10,0	4,0	5,8
7) 379 676 – 427 339 kr	10,4	6,3	7,5	3,2	5,3
8) 427 340 – 506 111 kr	10,5	7,8	2,5	3,0	5,0
9) 506 112 – 667 997 kr	10,3	10,9	20,0	1,7	3,0
10) Større enn 667 997kr	10,4	15,6	15,0	0,9	2,5
Tallet på observasjoner (=100 %)	45010	64	40	1515	722

Det er viktig å være oppmerksom på at vi ikke har inntektsopplysninger for far om alle elevene, og at de vi mangler opplysninger om, fordeler seg svært ulikt. De som vi mangler opplysninger om fars inntekt for, er holdt utenom i tabell 4.3 og 4.4. Disse utgjør i alt 5 prosent av 2001-kullet. Andelen er lav blant skandinaver og etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn (4 prosent i begge grupper, 2001-kullet), men høy blant førstegenerasjonsinnvandrere, både vestlige og ikke-vestlige (hhv. 44 og 30 prosent, 2001-kullet). Det er imidlertid liten grunn til å tro at de av de ikke-vestlige innvandrerne vi mangler inntektsopplysninger for, i gjennomsnitt har høyere inntekt enn de vi har

opplysninger for. Dermed er trolig den reelle skjevheten, spesielt når det gjelder ikke-vestlige innvandrere, mer skjev enn det som fremkommer i tabell 2.²

4.4 Foreldrenes arbeidsmarkedsstatus

Figur 4.1 og 4.2 viser forskjeller i arbeidsmarkedsstatus (per november 2001) etter innvandrerbakgrunn i de to kullene. Fordelingene viser andeler for utvalgte kategorier for arbeidsmarkedsstatus.

Blant majoritetselevene er det ingen, eller svært små, forskjeller mellom de to kullene når det gjelder arbeidsmarkedsstatus, og det er generelt små forskjeller mellom kullene også i de øvrige gruppene. Det var heller ikke å forvente, arbeidsmarkedsstatusen til foreldrene er målt på samme tidspunkt for de to kullene, og det er ingen grunn til at foreldrene til de som startet i videregående i 2001, skulle skille seg fra dem som startet i videregående i 1999.

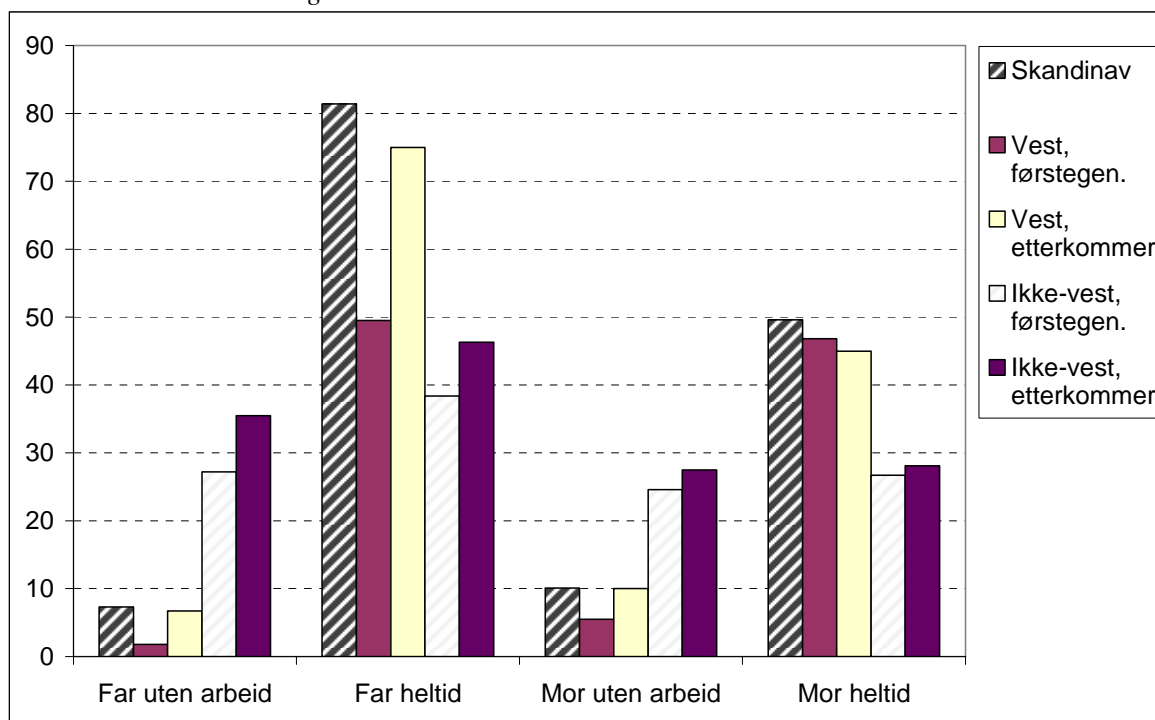
”Uten arbeid” består både av registrerte helt arbeidsledige, personer på sysselsettings/arbeidsmarkedsstiltak, personer under attføring, på uføretrygd eller med sosialhjelp og ikke i arbeid (se kategori 6, 7, 8 og 11 i tabell 4.5). *Gruppen omfatter altså langt flere enn de registrert arbeidsledige, men omfatter likevel bare personer som er registrert i en eller annen form for marginalt forhold til arbeidslivet, og ikke ”vanlige” hjemmeværende.*

I tillegg vises i figur 4.1 og 4.2 andelen som har heltidsarbeid (kategori 3, 4 eller 5 i tabell 4.5). Øvrige grupper, som av hensyn til oversiktighet ikke er vist i figurene (men vist i tabell 4.5–4.7), er enten under utdanning eller deltidsarbeidende (eventuelt i en kombinasjon), er ”annet” (herunder hjemmeværende), eller har ukjent arbeidsmarkedsstatus.

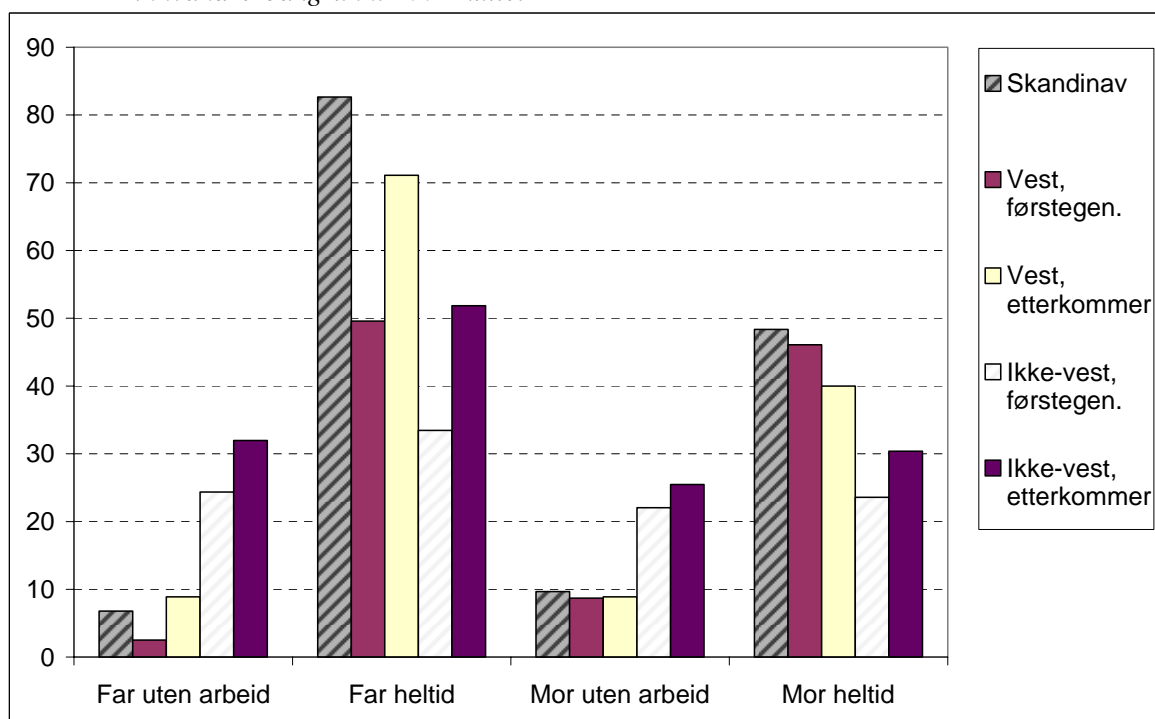
---

² Derimot kan et annet problem oppstå, nemlig at resultatene påvirkes av at en del elever blir utelatt i enkelte analyser når vi inkluderer kontroll for inntekt i analysene. Så langt vi har kunnet sjekke dette, se for eksempel kapittel 5 og 6, har vi imidlertid ikke sett at dette påvirker resultatene mht. forskjeller mellom elever med ikke-vestlig bakgrunn og majoritetselevene, i nevneverdig grad.

Figur 4.1 Andeler som har foreldre med ulike typer arbeidsmarkedsstatus, etter innvandrerbakgrunn. 1999-kullet.

Figur 4.2 Andeler som har foreldre med ulike typer arbeidsmarkedsstatus, etter innvandrerbakgrunn. 2001-kullet

En kunne kanskje anta at det blant foreldrene til første generasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i 2001-kullet ville være noen flere som var uten arbeid og færre som arbeidet heltid, enn blant en tilsvarende gruppe foreldre in 1999-kullet, fordi en (muligens) kan gå ut fra at de elevene som (i 2001) må antas å ha de yngste foreldrene (dvs. 2001-

kullet), hadde kortest botid i 2001. (Det viser seg dessuten at elevene i 2001-kullet hadde kortest botid da de begynte i videregående, se figur 4.3 og 4.4). Imidlertid var andelen av fedrene til førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som var uten arbeid, lavere i det siste enn i det første kullet (24 mot 27 prosent), og det samme gjaldt mødrene (22 mot 25 prosent). På den annen side var også andelen som var i heltidsarbeid lavere i det siste enn i det første kullet (33,5 prosent mot vel 38 blant fedrene, og nær 24 prosent mot nær 27 blant mødrene). Variasjonene kan være helt tilfeldige, eller de kan komme av at i det siste kullet var flere med ukjent arbeidsmarkedsstatus på grunn av (i gjennomsnitt) noe kortere botid.

I begge kull er hovedtendensen helt klar: Elever med vestlig bakgrunn har lavest andel foreldre som er uten arbeid, sammen med skandinaver (majoritets elever), mens andelen er svært mye høyere blant elever med ikke-vestlig bakgrunn, både blant foreldre til elever som er førstegenerasjonsinnvandrere og foreldre til elever som er i kategorien etterkommere (født i Norge), selv om sistnevnte foreldregruppe må antas å ha bodd i landet lengre enn foreldrene til elever som er født i Norge. Vi finner dette mønsteret både når det gjelder fedrene og mødrene, og i begge kull. Imidlertid er det flere av foreldrene til elever i kategorien etterkommer med ikke-vestlig bakgrunn som arbeider heltid, enn det er blant foreldrene til førstegenerasjonsinnvandrere. Også dette finner vi i begge kull og både blant fedre og mødre. Dette kommer trolig av at foreldre til elever i kategorien etterkommere har bodd lengre i Norge og er sterkere integrert i arbeidsmarkedet, hvis de først er i arbeid.

Elever med majoritetsbakgrunn (skandinaver) og elever med vestlig bakgrunn har høyest andel foreldre som er heltidsarbeidende, det gjelder både fedre og mødre, i begge kull. Likevel skiller en gruppe seg ut; blant førstegenerasjonsinnvandrere med vestlig bakgrunn er det en lavere andel fedre i heltidsarbeid enn i majoritetsgruppen og blant vestlige etterkommere. Det kommer ikke av at fedre til førstegenerasjonsinnvandrere med vestlig bakgrunn har høy arbeidsledighet; andelen som er uten arbeid er aller lavest nettopp i denne gruppen, men det kommer av det er spesielt mange som vi ikke kjenner arbeidsmarkedsstatusen til, blant vestlige førstegenerasjonsinnvandrere (se tabell 4.5 og 4.6). Dette kan muligens til dels komme av at en del personer pendler til og fra utlandet og eventuelt har utenlandsk arbeidsgiver.

Tabell 4.5 Arbeidsmarkedsstatus, detaljert, blant fedre til 1999-kullet

	Skandi- nav	Første- gene- rasjon, vestlig	Etter- kommer, vestlig	Første- gene- rasjon, ikke- vestlig	Etter- kommer, ikke- vestlig	I alt
Ukjent	4,4	42,2	6,7	23,0	5,9	5,2
1 Delt. komb. med utdanning eller ufør	1,6	0,9	3,3	1,5	3,2	1,6
2 Bare deltid	2,9	3,7	5,0	4,4	4,4	3,0
3 Heltid i kombinasjon med ufør eller utdanning	3,6	1,8	1,7	3,3	4,4	3,6
4 Heltid	66,7	38,5	65,0	30,9	35,5	65,0
5 Selvstendig	11,1	9,2	8,3	4,2	6,4	10,8
6 På tiltak	0,2			0,7	0,2	0,2
7 Attføring, syk, ufør	5,9	1,8	6,7	16,6	30,2	6,6
8 Helt arbeidsledig	1,0			5,6	2,9	1,2
9 Bare i utdanning	0,1		1,7	0,3		0,1
10 Pensjonist, trygdet	0,4			0,8	0,5	0,4
11 Sosialhjelp	0,3			4,3	2,3	0,5
12 Annet	1,9	1,8	1,7	4,4	4,2	2,0
N (=100 %)	46694	109	60	1697	659	49219

Tabell 4.6 Arbeidsmarkedsstatus, detaljert, blant fedre til 2001-kullet

	Skandi- nav	Første- gene- rasjon, vestlig	Etter- kommer, vestlig	Første- gene- rasjon, ikke- vestlig	Etter- kommer, ikke- vestlig	I alt
Ukjent	3,8	44,3	8,9	30,1	4,2	5,1
1 Delt. komb. med utdanning eller ufør	1,5		2,2	1,9	3,1	1,6
2 Bare deltid	2,9	1,7	6,7	4,8	4,1	3,0
3 Heltid i kombinasjon med ufør eller utdanning	3,6	3,5		2,2	5,0	3,5
4 Heltid	68,1	40,0	60,0	28,0	38,3	65,9
5 Selvstendig	11,0	6,1	11,1	3,3	8,5	10,6
6 På tiltak	0,1			1,6	0,4	0,2
7 Attføring, syk, ufør	5,3	0,9	8,9	12,2	25,9	5,9
8 Helt arbeidsledig	1,0	0,9		4,8	3,6	1,2
9 Bare i utdanning	0,1			0,4		0,1
10 Pensjonist, trygdet	0,2			0,3	0,7	0,2
11 Sosialhjelp	0,4	0,9		5,8	2,1	0,6
12 Annet	2,0	1,7	2,2	4,7	4,1	2,2
N (=100 %)	46798	115	45	2167	754	49879

Tabellene 4.5 og 4.6 viser fordelinger langs en variabel med 12 kategorier for henholdsvis mors og fars arbeidsmarkedsstatus. Denne variabelen er basert på opplysninger fra SSB som i utgangspunktet inneholdt 56 kategorier, og som bygget på diverse opplysninger om arbeidstid (heltid/deltid), om en var under utdanning (bare eller i kombinasjon med arbeid), ulike former for trygd (bare eller i kombinasjon med arbeid eller utdanning) osv. Vi har altså redusert de 56 kategoriene til de 12 som er vist i tabell 4.5 og 4.6, og har deretter

ytterligere redusert disse, slik det er vist i figur 4.1 og 4.2. Vi valgte da å slå sammen kategorier som viste seg å slå mest positivt eller negativt ut for utfallet på karaktervariabelen. Kategorier som er slått sammen, er for eksempel kategori 6,7, 8 og 11, som – som nevnt tidligere – er samlet i kategorien ”uten arbeid” i figur 4.1 og 4.2.

Tabell 4.7 viser tilsvarende fordeling som tabell 4.6 når det gjelder elevenes mødre. Det er færre som faller i kategorien ”ukjent” når det gjelder mødrene enn hva vi så for fedrene (tabell 4.6). Dette diskuteres nærmere nedenfor.

Tabell 4.7 Arbeidsmarkedsstatus, detaljert, blant mødre til 2001-kullet

	Skandi- nav	Første- gene- rasjon, vestlig	Etter- kommer, vestlig	Første- gene- rasjon, ikke- vestlig	Etter- kommer, ikke- vestlig	I alt
Ukjent	1,2	13,0	2,2	13,2	0,9	1,7
1 Delt. komb. med utdanning eller ufør	5,8	5,2	4,4	2,5	4,4	5,7
2 Bare deltid	28,8	20,0	28,9	17,8	13,5	28,1
3 Heltid i kombinasjon med ufør eller utdanning	4,5	5,2	8,9	2,1	2,0	4,4
4 Heltid	39,7	35,7	26,7	20,5	24,7	38,6
5 Selvstendig	4,2	5,2	4,4	1,0	3,7	4,0
6 På tiltak	0,3	0,9		2,9	2,0	0,4
7 Attføring, syk, ufør	7,7	5,2	8,9	7,9	18,6	7,9
8 Helt arbeidsledig	1,1	2,6		4,6	3,6	1,3
9 Bare i utdanning	0,6		2,2	0,8		0,6
10 Pensjonist, trygdet	0,2			0,9	0,9	0,3
11 Sosialhjelp	0,6			6,7	1,3	0,8
12 Annet	5,3	7,0	13,3	19,1	24,4	6,2
N (=100 %)	46798	115	45	2167	754	49879

4.4.1 Nærmere om ukjent arbeidsmarkedsstatus – forskjeller mellom mødre og fedre

Hvorfor det er flere av elevenes fedre enn av elevenes mødre, spesielt blant førstegenerasjonsinnvandrere, som vi ikke har opplysninger om arbeidsmarkedsstatus for, kjenner vi ikke til, men det kan komme av at opplysningene i vårt datasett følger eleven: ikke alle elever bor sammen med begge sine foreldre. I prinsippet burde opplysningene likevel være med (hvis begge foreldre lever og bor i Norge), og vi ser at slike opplysninger i all hovedsak finnes for de skandinaviske (etnisk norske, danske eller svenske) elevene. Andelen blant skandinavene som vi mangler opplysninger om fedrenes arbeidsmarkedsstatus for, er langt lavere enn andelen barn som i norsk statistikk er registrert bosatt med mor. (Det betyr at vi *har* opplysninger om fedre som barna ikke er registrert bosatt sammen med.) Av alle barn i Norge under 18 år i 2004 bodde 75 prosent med bare en av foreldrene (Jensen 2005). Av dem som bodde med bare en av foreldrene,

var 14 prosent registrert bosatt med far, og 86 prosent bosatt med mor.³ Når langt de fleste bor hos mor, kan det trolig forklare hvorfor det er flere med ukjent arbeidsmarkedsstatus blant fedrene enn mødrene, også blant skandinavernene. Det er imidlertid uansett få med ukjent arbeidsmarkedsstatus, også blant fedrene, når det gjelder de skandinaviske elevene. Hvorfor det er spesielt blant førstegenerasjonsinnvandrere vi mangler opplysninger om mange av fedrene, er det vanskelig å gi noe sikkert svar på, siden en spesielt høy skilsmisseandel i denne kategorien neppe kan være grunnen. Skilsmissestatistikken (SSB 2004)⁴ kan riktignok tyde på at elever med førstegenerasjons innvandrerbakgrunn sett samlet (både vestlig og ikke-vestlig) i *noe* høyere grad enn etnisk norske elever lever sammen med bare en av foreldrene på grunn av skilsmisse, men det er ikke sannsynlig at dette forklarer særlig mye av de forskjellene vi ser mellom tabell 4.6 og 4.7 (fedre og mødre) eller mellom førstegenerasjonsinnvandrere og andre grupper når det gjelder andelen med ukjent arbeidsmarkedsstatus. En grunn til forskjellene kan være at mange av de aktuelle fedrene bor i utlandet, eventuelt har utenlandsk arbeidsgiver og/eller pendler til og fra Norge, mens mødrene ikke gjør det. Det er likevel et spørsmål i hvilken grad dette kan forklare de nevnte forskjellene. Trolig er det flere – for oss ukjente – årsaker til at vi mangler opplysninger om relativt mange fedre til førstegenerasjonsinnvandrere, og vi vil peke på at det gjelder de vestlige i aller størst grad.

Gruppen med ukjent arbeidsmarkedsstatus blant fedrene er i meget stor grad sammenfallende med gruppen vi mangler inntektsopplysninger for. Det siste gjelder en betydelig andel av førstegenerasjonsinnvandrerne, ikke minst blant dem med vestlig bakgrunn (se tabell 4.3 og 4.4). I regresjonsanalyser (se kapittel 5 og 6) der vi kontrollerer for hvorvidt far/mor har heltidsarbeid eller er uten arbeid, og der vi også inkluderer kontroll for inntekt, vil derfor uansett elever med fedre med ukjent arbeidsmarkedsstatus i all hovedsak være holdt utenfor.

---

³ Det er riktignok, i realiteten, flere som bor sammen med mor enn hva en finner ut fra hva som er registrert i barnestatistikken, siden delt bosted ikke er registrert. Jensen (2005) viser at ca. halvparten av dem som er registrert bosatt med far, bor like mye hos mor som hos far.

⁴ Skilsmissestatistikken viser at blandingsekteskap er mest utsatt for skilsmisse (SSB 2004). De som har en norsk og en utenlandskfødt forelder regnes imidlertid ikke med blant elever med innvandrerbakgrunn etter vår definisjon. De som har innvandrerbakgrunn etter vår definisjon, har foreldre som begge er født i utlandet. Ekteskapsstatistikken viser at ikke-vestlige innvandrere i hovedsak gifter seg med innvandrere fra samme land (SSB 2004). I denne gruppen er skilsmisseraten *til dels* en god del høyere enn blant etnisk norske; det gjelder afrikanere, som har høyere skilsmisserate enn etnisk norske. På den annen siden er skilsmisseraten blant personer med asiatisk bakgrunn med ektefelle fra samme land, svakt lavere enn det som er registrert blant etnisk norske. Blant europeere med ektefelle fra samme land, er skilsmisseraten om lag den samme som blant etnisk norske. Høyest skilsmisserate er det blant personer med bakgrunn fra Amerika (eller Oseania, som imidlertid teller få) med ektefelle fra samme land (SSB, 2004). Inndelingen i denne statistikken er basert på verdensdeler, der for eksempel Sør- og Nord-Amerika er slått sammen.

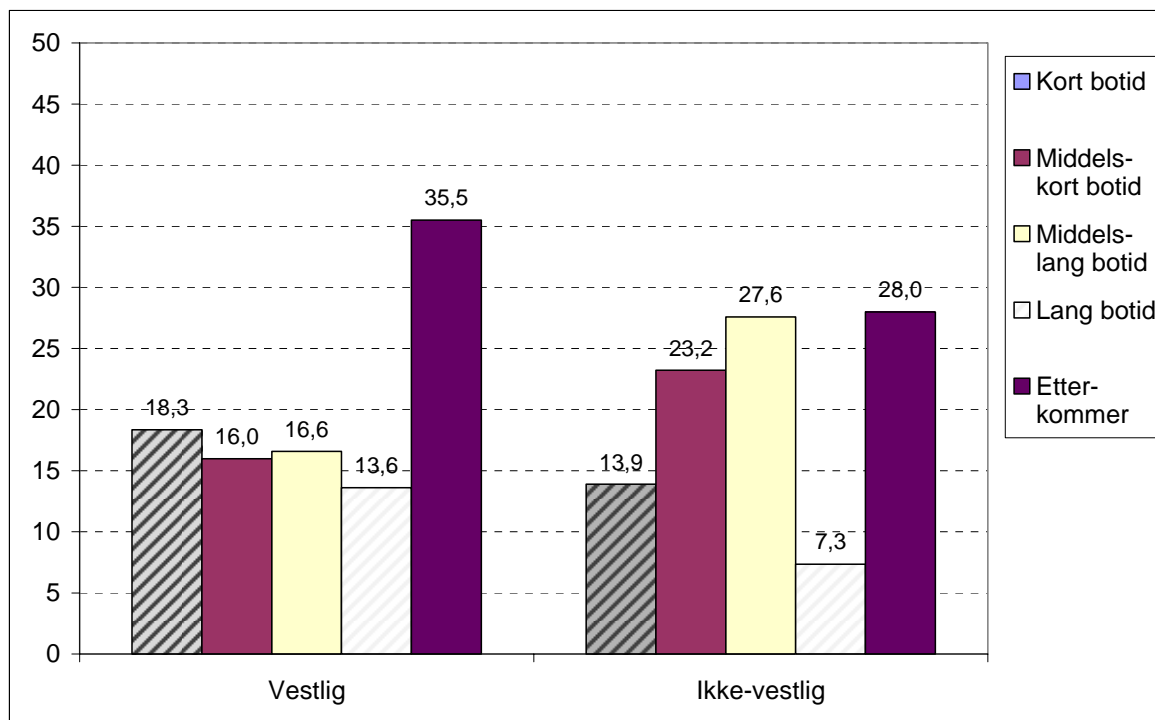
4.5 Fordeling av minoritets- og majoritetselever etter sosial bakgrunn – oppsummering

Tabellene 4.1–4.7 og figurene 4.1–4.2 viser at det er store forskjeller mellom elever med ikke-vestlig bakgrunn på den ene siden og de øvrige elevene på den andre siden etter alle de målene vi har på sosial bakgrunn. Elevene med ikke-vestlig bakgrunn vokser oftere enn majoritetselevne opp i familier med lav inntekt og lavt utdanningsnivå og der foreldrene har en marginal tilknytning til arbeidslivet. Dette mønsteret er det samme i både 1999- og 2001-kullet.

4.6 Botid i Norge

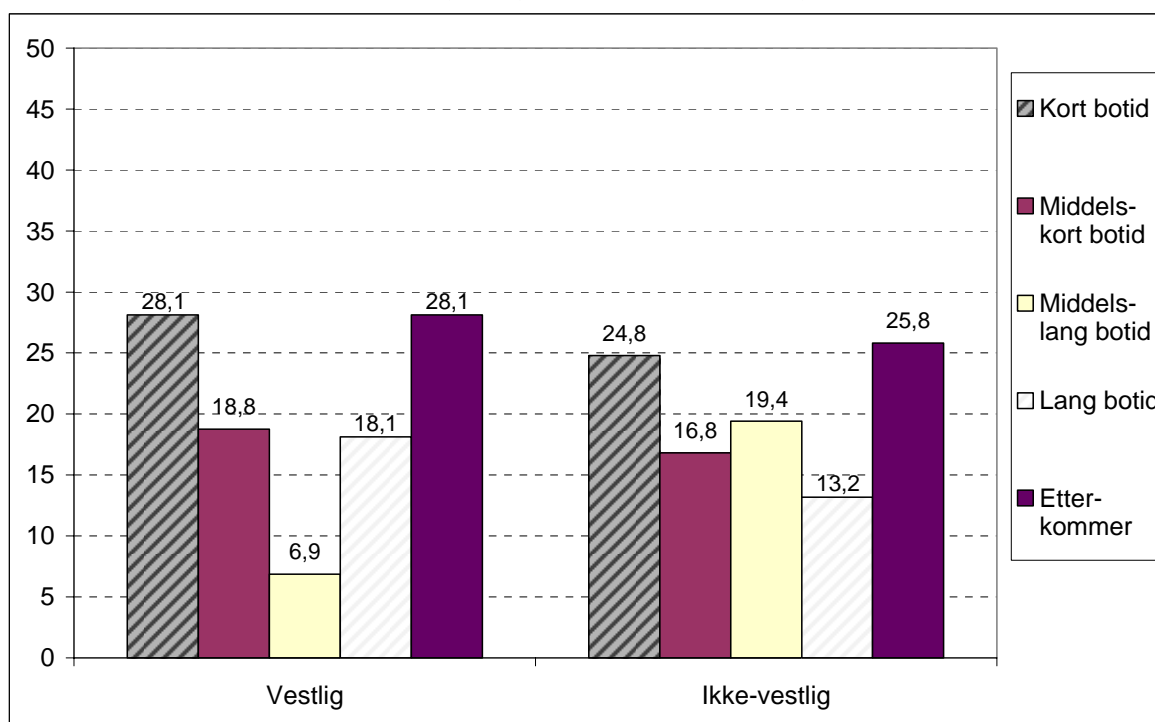
Nedenfor omtales 1999- og 2001-kullet etter hvordan elevene med innvandrerbakgrunn er fordelt etter botid i Norge. For definisjon av botid, se avsnitt 1.3.2.

Figur 4.3 Elever med innvandrerbakgrunn fordelt etter botid i Norge. 1999-kullet

Figur 4.4 Elever med innvandrerbakgrunn fordelt etter botid i Norge. 2001-kullet

Vi ser at figurene 4.3 og 4.4. at de to kullene varierer med hensyn til botid. Når det gjelder de vestlige elevene, er tallgrunnlaget så lavt at forskjellene høyst sannsynligvis kommer av tilfeldigheter. For de ikke-vestlige elevene er det antakelig ikke tilfeldig at 2001-kullet består av forholdsvis flere som hadde kort botid da de startet i videregående, enn tilsvarende for 1999-kullet. Går vi nærmere inn på bakgrunnstallene og ser på aldersfordelingen i ulike grupper etter botid, ser vi at forklaringen ligger her. Det er liten forskjell i andel med kort botid blant 16-åringene i de to kullene, men det er flere eldre, og flere eldre med kort botid, i det siste kullet. (Vi minner om at det fortsatt er førstegangssøkere med ungdomsrett til videregående opplæring vi ser på.) Blant elever med ikke-vestlig bakgrunn i 2001-kullet er det forholdsvis flere 18-åringene enn i 1999-kullet (vel 6 prosent mot nær 3 prosent), og 18-åringene i 2001-kullet har gjennomgående kort botid. Hele 82 prosent av 18-åringene med ikke-vestlig bakgrunn i 2001-kullet har kort botid, mot 51 prosent av 18-åringene i 1999-kullet. Dertil kommer 19-åringene. Det er også flere 19-åringene med ikke-vestlig bakgrunn i 2001-kullet enn i 1999-kullet (andelen av de med ikke-vestlig bakgrunn som er 19 år i de to kullene er hhv. 4 og 1 prosent), og 19-åringene i 2001-kullet har også gjennomgående kort botid, det gjelder 84 prosent. Tilsvarende andel med kort botid av 19-åringene (med ikke-vestlig bakgrunn) i 1999-kullet var også høy, om enn noe lavere (79 prosent), og grunnlagstallet var lavere. Går vi høyere opp i aldersgruppene, der det riktignok er få elever, er hovedtendensen at disse utgjør noe flere i 2001-kullet enn i 1999-kullet, og disse eldste har gjennomgående kortere botid i 2001-kullet enn i 1999-kullet. Samlet er det et høyere innslag av eldre elever med kort botid som trekker andelen med kort botid opp i 2001-kullet i forhold til 1999-kullet. Vi antar at dette er et resultat av at flere nyankomne ungdommer er tatt inn i videregående på grunnlag av utenlandsk grunnskole i 2001-kullet enn i 1999-kullet, og at det altså er blitt en

noe bredere rekruttering. Avbrutte skoleløp på grunn av migrasjon har gjort at alderen for start i norsk videregående opplæring er blitt høy.

Det kan være et spørsmål om botiden i våre elevkull skiller seg mye fra det som er vanlig blant ungdom med ikke-vestlig bakgrunn. Det skal vi se nærmere på nedenfor. Vi konsentrerer oss da om 2001-kullet, se tabell 4.8. I tabell 4.8 holder vi etterkommere utenom, og ser bare på førstegenerasjons ikke-vestlige innvandrere, og vi sammenlikner ulike avgrensninger av disse (se nærmere definisjoner i forspalten til tabell 4.8).

Tabell 4.8 Førstegenerasjons innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn, ulike avgrensninger, etter botid 2001

	Kort botid	Middels-kort botid	Middels-lang botid	Lang botid
(1) Grunnkurselever 2001, førstegangssøkere med rett til opplæring	33,4	22,7	26,2	17,8
(2) 16-åringer 2001	33,5	22,9	25,7	17,9
(3) Alle som avsluttet grunnskolen 2001	24,4	25,6	30,4	19,6
(4) Alle som avsluttet grunnskolen 2001 som begynte i videregående opplæring samme høst	20,7	26,5	31,9	20,9
(5) 16-åringer (el. yngre) som avsluttet grunnskolen 2001	22,1	24,7	30,4	22,8
(6) 16-åringer (el. yngre) som avsluttet grunnskolen 2001 som var i videregående opplæring samme høst	18,3	25,4	32,0	24,3

Kilde: Første rad i tabell 4.8 er basert på samme individdatasett som øvrige analyser her, alle de neste radene er basert på opplysninger fra SSB (bestilte spesialtabeller).

Når det gjelder direkte overgang fra grunnskolen til videregående, er de med kortest botid svakt underrepresentert. Det ser vi ved å sammenlikne rad 5 med rad 6, og rad 3 med rad 4. Andelen med kort botid er noe lavere blant dem som begynner direkte i videregående enn blant alle som avsluttet grunnskolen.

De to øverste radene i tabell 4.8 viser for øvrig at vårt kull av grunnkurselever (førstegenerasjon, ikke-vestlig) fordeler seg på samme måte etter botid som et kull 16-åringer med samme bakgrunn som teoretisk (om det ikke forekom forsinkelser i opplæringsløpet) kunne ha begynt i videregående opplæring høsten 2001. Slike forsinkelser forekommer; bare vel to tredeler av vårt grunnkurskull (førstegenerasjon, ikke-vestlig) var 16 år (eller yngre), nær en tredel var 17, 18, 19 år eller eldre. Blant de av dette kullet som var 16 år, hadde 19 prosent kort botid (naturlig nok om lag samme andel som i siste rad i tabellen, 18,3 prosent).

Av 16-årige førstegenerasjons ikke-vestlige innvandrere i vårt grunnkurskull fra 2001 er de med kort botid underrepresentert i forhold til *alle* 16-årige førstegenerasjons innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i befolkningen (rad 2). Det kommer (hovedsakelig) av at mange 16-åringer med kort botid ikke har fullført grunnskolen ennå, og dermed ikke *kan* være blant våre elever. Like fullt er det i vårt grunnkurskull (rad 1) totalt en høyere andel med kort botid enn det var blant alle som avsluttet grunnskolen 2001 (sammenlikning av rad 1 og rad 3). Det kommer trolig av at i vårt kull av grunnkurselever i 2001 var det en høyere andel som var 17, 18 år eller eldre, enn det var i kullet som avsluttet grunnskolen i 2001, noe som igjen trolig kommer av at blant ”våre” elever var det med en gruppe 17–18 åringer som har utenlandsk grunnskole som bakgrunn for start i videregående (se også omtale av aldersfordeling og botid over). Mange av disse har svært kort botid. Av 18-årige førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn hadde hele 86 prosent kort botid.. De aktuelle elevene er såpass gamle som 18 år når de begynner i videregående nettopp fordi de har kort botid og har fått avbrutt sin opplæring for kortere eller lengre tid på grunn av migrasjon. (Vi viser også til kapitel 2, som viser botiden til alle 18-årige førstegenerasjons innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i 2003, og botiden blant de av dem som ikke er i utdanning.)

Uansett kan vi konkludere med at i 2001-kullet av elever med ikke-vestlig bakgrunn er det en betydelig andel personer med kort botid, og vi har ikke ”mistet” mange av dem med kort botid. Vi skal senere se om botiden har betydning for de målte prestasjonene.

5 Analyser av prestasjonsforskjeller

5.1 Om karakteropplysningene

Når det gjelder karakterforskjellene, er det 2001-kullet, som her vil si elever med ungdomsrett til videregående opplæring som startet i grunnkurs for første høsten 2001, som blir analysert. Karakterene varierer fra 0–6, der 2 er laveste ståkarakter. Vi har beregnet gjennomsnittskarakterer (uveid gjennomsnitt) for hver enkelt elev basert på alle karakteropplysningene vi har om den enkelte. (Vi har ikke opplysninger om hvilke fag karakterene refererer til.) Deretter har vi beregnet gjennomsnittskarakterer for ulike grupper av elever. Strykkarakterer er medregnet i gjennomsnittet. De som har avbrutt grunnkurset, mangler vi karakteropplysninger for. I tillegg mangler karakteropplysninger av ulike grunner som vi ikke kjenner for en del elever som *har* gjennomført grunnkurset. Andelen der vi mangler opplysninger om grunnkurskarakterer, er høyest blant elever med ikke-vestlig bakgrunn med kort botid, jf. tabell 5.1. *Det betyr at gruppen med kort botid er noe underrepresentert i analyser der vi ser på karakterforskjeller.* Det betyr også at spesielt blant dem med kort botid, kan vi ha mistet noen svake elever.

Tabell 5.1 Prosentandel av ulike grupper etter botid i 2001-kullet der vi mangler opplysninger om grunnkurskarakterer. Prosentueringsgrunnlag (N) for hver gruppe i parentes

	Uten inn- vandrer- bakgrunn	Kort botid	Middels- kort botid	Middels- lang botid	Lang botid	Født i Norge (etter- kommer)
Skandinav	8,6 (N=46775)					4,3 (N=23)
Vestlig, førstegenerasjon		8,9 (N=45)	16,7 (N=30)	18,2 (N=11)	13,8 (N=29)	
Vestlig, etterkommere						20,0 (N=45)
Ikke-vestlig, førstegenerasjon		27,1 (N=724)	11,0 (N=491)	10,4 (N=567)	10,4 (N=385)	
Ikke-vestlig, etterkommer						8,2 (N=754)

5.2 Forskjeller mellom majoritet og minoritet etter ulike bakgrunnsforhold

Her skal vi undersøke i hvilken grad forskjeller i gjennomsnittskarakterer blir påvirket av gruppene av henholdsvis minoritets- og majoritetselever er ulikt sammensatt med hensyn til sosial bakgrunn. Vi starter med å se på hvordan karakterforskjellene mellom minoritets- og majoritetselever blir påvirket av at vi trekker inn ulike, og flere og flere, bakgrunnsforhold inn i analyser der vi ser på hele kullet samlet (tabell 5.1). Vi er spesielt opptatt av bakgrunnsforhold som foreldres utdanningsnivå, arbeidsmarkedsstatus og inntekt. Det blir også undersøkt (i tabell 5.2) om bakgrunnsforholdene har *ulik betydning* for minoritets- og majoritetselever, i separate analyser av disse elevgruppene.

Tabell 5.2 Karaktergjennomsnitt fra grunnkurs etter innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn. Kullet som startet i videregående opplæring 2001. Resultater av lineær regresjon, ulike modeller*

	Modell 1		Modell 2		Modell 4		Modell 4		Modell 5	
	B	S. E.	B	S. E.	B	S. E.	B	S. E.	B	S. E.
Konstant	3,703	0,005	-414,021	23,250	-318,744	22,848	-290,682	22,673	-250,430	22,473
Vestlig, førstegenerasjon	-0,086	0,094	-0,075	0,093	-0,093	0,091	-0,067	0,090	-0,078	0,089
Vestlig, etterkommer	0,132	0,156	0,125	0,154	0,076	0,153	0,089	0,151	-0,112	0,149
Ikke-vestlig, førstegenerasjon,	-0,526	0,023	-0,417	0,023	-0,466	0,023	-0,333	0,023	-0,335	0,023
Ikke-vestlig, etterkommer	-0,376	0,036	-0,356	0,036	-0,424	0,035	-0,283	0,035	-0,294	0,034
Fødselsår			0,210	0,012	0,162	0,012	0,148	0,011	0,128	0,011
Jente			0,257	0,009	0,228	0,009	0,233	0,008	0,243	0,008
Yrkesfag					-0,416	0,009	-0,381	0,009	-0,274	0,009
Far er uten arbeid							-0,219	0,020		
Far arbeider heltid							0,110	0,014		
Mor er uten arbeid							-0,240	0,015		
Mor arbeider heltid							0,053	0,009		
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning									0,772	0,025
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning									0,539	0,022
Minst en av foreldrene har videreg. utdanning									0,204	0,021
Inntekt (i deciler)										
Justert R ²	0,014		0,040		0,087		0,105		0,133	
Tallet på observasj.	45154		45154		44665		44665		44665	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

Tabell 5.2 (forts.) Karaktergjennomsnitt fra grunnkurs etter innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn*

	Modell 6		Modell 7		Modell 8		Modell 9		Modell 10	
	B	S. E.	B	S. E.	B	S. E.	B	S. E.	B	S. E.
Konstant	-363,816	26,248	-306,304	25,724	-306,509	25,727	-322,217	26,161	-321,454	26,221
Vestlig, førstegener.	0,002	0,119	-0,057	0,116	-0,057	0,116				
Vestlig, etterkommer	0,074	0,160	-0,112	0,156	-0,110	0,156	-0,111	0,156	-0,111	0,156
Ikke-vestlig førstegen.	-0,381	0,026	-0,274	0,026	-0,272	0,027				
Ikke-vest, etterkommer	-0,323	0,035	-0,184	0,035	-0,180	0,036	-0,180	0,036	-0,179	0,036
Fødselsår	0,185	0,013	0,156	0,013	0,156	0,013	0,164	0,013	0,164	0,013
Jente	0,234	0,009	0,247	0,008	0,247	0,008	0,247	0,008	0,247	0,008
Yrkesfag	-0,359	0,009	-0,245	0,009	-0,245	0,009	-0,244	0,009	-0,245	0,009
Far er uten arbeid			-0,181	0,022	-0,181	0,022	-0,182	0,022	-0,182	0,022
Far arbeider heltid			0,018	0,017	0,018	0,017	0,017	0,017	0,017	0,017
Mor er uten arbeid			-0,198	0,015	-0,198	0,015	-0,196	0,015	-0,196	0,015
Mor arbeider heltid			0,013	0,009	0,013	0,009	0,014	0,009	0,014	0,009
For. lang høyere utd.			0,669	0,027	0,670	0,027	0,677	0,027	0,675	0,028
For. kort høyere utd.			0,475	0,024	0,475	0,024	0,483	0,024	0,480	0,025
For. videreg. utdanning			0,174	0,023	0,173	0,023	0,181	0,023	0,179	0,024
Foreldres utd. uoppgitt									-0,031	0,073
Inntekt (i deciler)	0,045	0,002	0,017	0,0018	0,017	0,002	0,017	0,002	0,017	0,002
Bor i Oslo					-0,009	0,017	-0,004	0,017	-0,004	0,017
Vestlig, kort botid							0,227	0,205	0,233	0,205
Vest, middels-kort bot.							-0,025	0,224	-0,023	0,224
Vest, middels-lang b.							0,073	0,389	0,078	0,389
Vestlig, lang botid							-0,398	0,205	-0,398	0,205
Ikke-vestlig, kort botid							-0,101	0,060	-0,092	0,064
Ikke-vest, mid.-kort b.							-0,200	0,050	-0,198	0,050
Ikke-vest, mid.-lang b.							-0,372	0,043	-0,371	0,044
Ikke-vestlig, lang botid							-0,322	0,050	-0,321	0,050
Justert R ²	0,104		0,145		0,145		0,145		0,145	
Tallet på observasj.	42621		42621		42621		42621		42621	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

Forskjellen i karaktersnitt mellom elever med skandinavisk bakgrunn og førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn er vel fem tideler i modell 1. I modell 4, der vi har kontrollert for foreldrenes arbeidsmarkedsstatus, er forskjellen redusert til vel tre tideler. Allerede i modell 2, der kjønn og alder er trukket inn, er den opprinnelige forskjellene noe redusert. Det kommer av at det er flere eldre blant elevene med ikke-vestlig bakgrunn, og økende alder gir reduksjon i karaktersnitt. Etter kontroll for hvorvidt eleven gikk i allmennfag og yrkesfag, øker forskjellene noe igjen (med fem hundredeler) på grunn av at elever med ikke-vestlig bakgrunn er sterkere representert på allmennfag (der karaktersnittet er noe høyere) enn hva majoritetselevne er. (Koeffisienten gir da uttrykk for forskjeller innenfor referansegruppen, som er allmennfagelever i modell 4–10.)

I modell 5 er det kontrollert for foreldrenes utdanningsnivå. Dette gir høyere forklaringskraft enn i en modell der foreldres arbeidsmarkedstilknytning (modell 4) er inkludert, men vi ser at koeffisienten for elever med ikke-vestlig bakgrunn er om lag den samme i modell 4 og 5. *Det kan indikere at foreldrenes arbeidsmarkedsstatus har like stor betydning for minoritetselevnes karakterer som foreldrenes utdanningsnivå har.* I modell 6 inkluderes kontroll for inntekt (uten at kontroll for foreldres arbeidsmarkedstilknytning eller utdanningsnivå er inkludert). Inntekt synes å ha noe mindre betydning for forskjeller mellom minoritet og majoritet enn arbeidsmarkedstilknytning og utdanningsnivå. Modellens (modell 6) forklaringskraft er om lag den samme som modell 4 (som inkluderer kontroll for arbeidsmarkedstilknytning), men noe svakere enn modell 5 (som inkluderer kontroll for foreldres utdanningsnivå). Endelig, i modell 7, inkluderes kontroll for både inntekt, arbeidsmarkedstilknytning og foreldres utdanningsnivå, og vi ser at modellens forklaringskraft er forbedret, og vi ser dessuten at koeffisientene for elever med ikke-vestlig bakgrunn er ytterligere redusert. Forskjellen mellom førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn og skandinaviske elever er nå ca. 27 hundredeler (mot ca. 53 hundredeler i modell 1), og forskjellen mellom etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn og skandinaviske elever er nå ca. 18 hundredeler (mot ca. 38 hundredeler i modell 1). Den negative effekten av at far eller mor er uten arbeid er fortsatt signifikant i modell 7, selv om vi her også har kontrollert for både inntekt og foreldres utdanningsnivå, men effekten av arbeidsmarkedstilknytning er redusert. Effekten av inntekt, som på forhånd var lav, er kraftig redusert i modell 7 i forhold til modell 6. Også effekten av foreldres utdanningsnivå er noe redusert i modell 7 i forhold til modell 6, men effekten er fortsatt stor, også etter kontroll for inntekt og arbeidsmarkedsstatus. Foreldrenes utdanningsnivå fremstår klart som det som har størst betydning for karakterene når kullet ses under ett.

I modell 9 inkluderes kontroll for botid og det å bo i Oslo. Referansegruppen er elever med foreldre med utdanning på grunnskolenivå eller som har foreldre med uoppgitt utdanning i alle modellene 1–9. Mange av de elevene som vi mangler utdanningsopplysninger om foreldrene for, har kort botid. Dette kan tenkes å influere på effekten av botid. I modell 10 inkluderer vi derfor også kontroll for uoppgitt utdanning hos foreldrene, og

referansegruppen er da elever med foreldre som har grunnskoleutdanning. Dette har ingen betydning for resultatene, annet enn at koeffisienten for det å være ikke-vestlig og ha kort botid, reduseres noe.

Ellers har det å bo i Oslo ingen signifikant betydning for resultatene når vi ser på hele kullet samlet, og økende botid gir ikke bedring i karakterene, verken blant elevene med vestlig eller ikke-vestlig bakgrunn.

Når vi sammenlikner de ulike gruppene med ikke-vestlig bakgrunn etter botid, og ser hvem som har størst "fratrekk" i karakterer sammenliknet med referansegruppen av elever med skandinavisk bakgrunn, finner vi, på basis av modell 9 og 10: De elevene med ikke-vestlig bakgrunn som hadde kortest botid (kort eller "middels-kort"), hadde – sammen med etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn – *minst* fratrekk i karakterene. Ikke-vestlige elever med lang eller "middels-lang" botid hadde større fratrekk. I modell 10 er det endog ingen signifikant forskjell mellom ikke-vestlige elever med kort botid og elever skandinavisk bakgrunn. En forventning om at økende botid gir bedre karakterer, får altså ingen støtte i resultatene. Vi vet fra omtalen foran at elevene med kort botid kan være en noe selektert gruppe, slik at vi antakelig mangler en del av de svakeste elevene med kort botid i materialet. Like fullt er det påfallende at i den relativt store gruppen elever med kort botid som (tross alt) *er* representert, er karakterene ikke noe dårligere enn blant dem med lang botid eller blant etterkommerne. Det er også slik at elever med middels-kort botid ikke har dårligere karakterer enn etterkommere og elever med lang botid.

5.2.1 Ulik betydning av sosial bakgrunn blant minoritets- og majoritets elever

I tabell 5.3 presenteres resultater fra separate analyser av minoritets- og majoritets elever. I denne tabellen har vi også med standardiserte koeffisienter, som viser det partielle bidraget som den aktuelle uavhengige variabelen gir til den forklarte variansen. De standardiserte koeffisientene viser at foreldres utdanningsnivå forklarer en god del mer av variasjonen i majoritetsgruppen enn hva tilfellet er blant elever med ikke-vestlig bakgrunn. Totalt forklarer modellen en større del av variasjonen blant majoritets elevene enn blant minoritets elevene.

Tabell 5.3 Karaktergjennomsnitt fra grunnkurs etter sosial bakgrunn mv. Separate analyser av elever med majoritetsbakgrunn og ikke-vestlig bakgrunn. Kullet som startet i videregående opplæring 2001. Resultater av lineær regresjon*

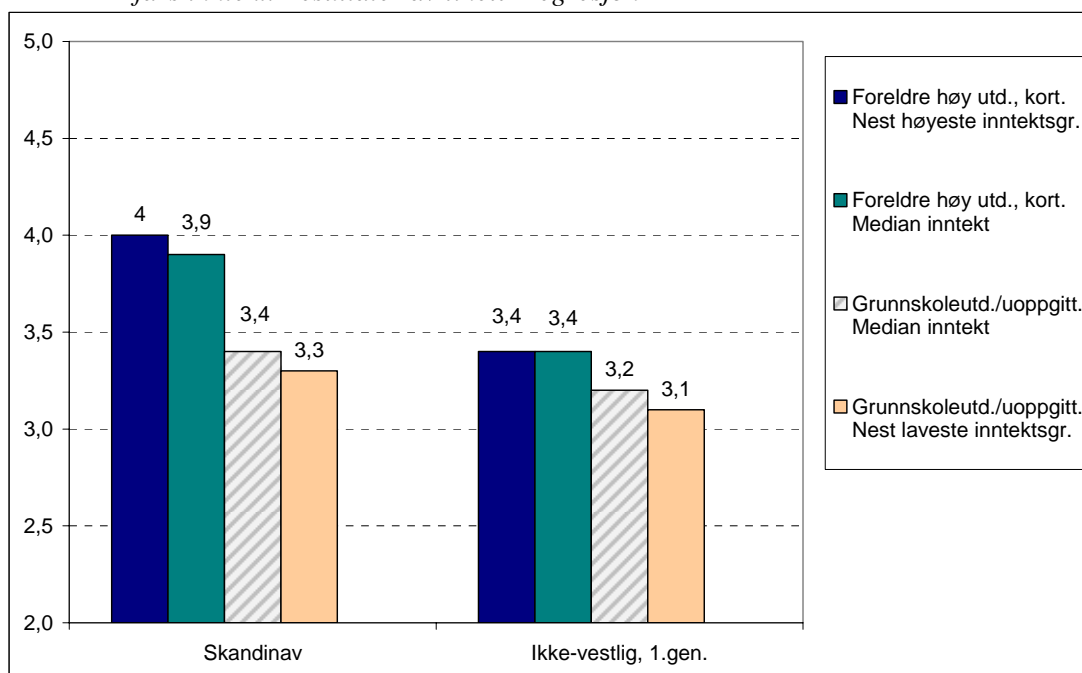
	Skandinavisk og vestlig bakgrunn			Ikke-vestlig bakgrunn		
	Ustandardiserte koeffisienter		Standardiserte koeffisienter	Ustandardiserte koeffisienter		Standardiserte koeffisienter
	B	S. E.	Beta	B	S. E.	Beta
Konstant	-349,188	29,159		-179,181	63,376	
Førstegenerasjon, vestlig	-0,051	0,115	-0,002			
Etterkommer, vestlig	-0,115	0,155	-0,003			
Etterkommer, ikke-vestlig				0,085	0,050	0,038
Fødselsår	0,178	0,015	0,056	0,092	0,032	0,065
Jente	0,249	0,009	0,134	0,214	0,046	0,100
Yrkesfag	-0,237	0,009	-0,128	-0,338	0,048	-0,155
Far er uten arbeid	-0,206	0,024	-0,055	-0,041	0,071	-0,018
Far arbeider heltid	0,008	0,018	0,003	0,089	0,071	0,041
Mor er uten arbeid	-0,197	0,016	-0,060	-0,140	0,058	-0,056
Mor arbeider heltid	0,007	0,009	0,004	0,199	0,057	0,084
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,714	0,030	0,241	0,505	0,110	0,112
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	0,523	0,028	0,258	0,175	0,072	0,063
Minst en av foreldrene har videreg. utdanning	0,212	0,027	0,113	0,130	0,057	0,061
Inntekt (i deciler)	0,017	0,002	0,051	0,013	0,012	0,029
Justert R ²	0,138			0,103		
Tallet på observasjoner	40678			1943		

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

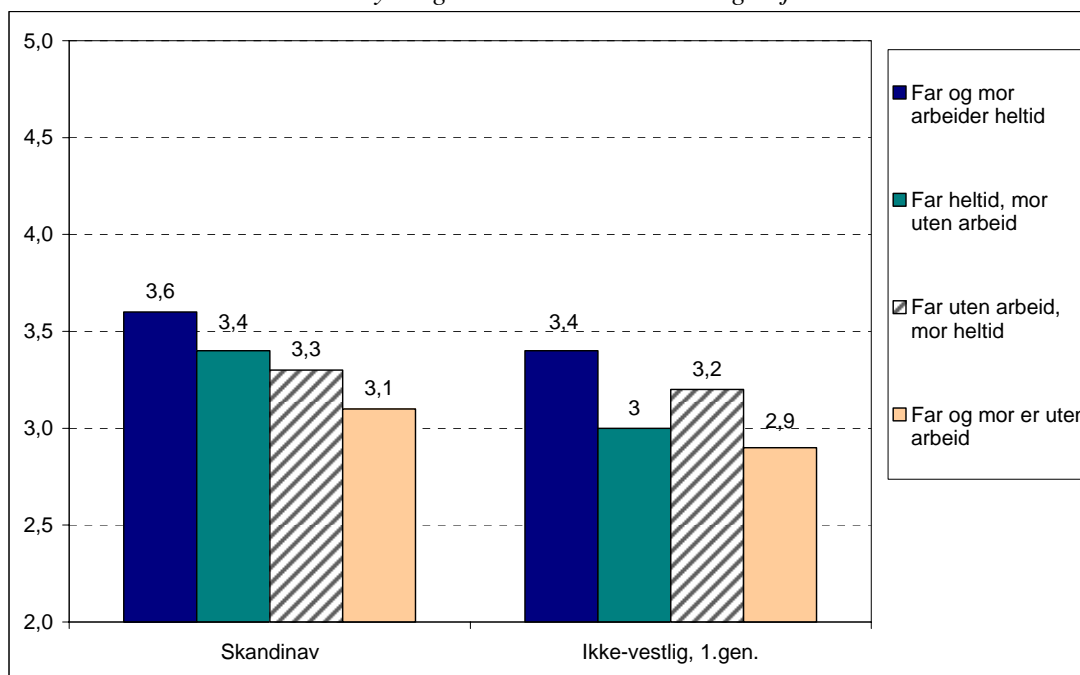
Minoritets elever med foreldre med høy utdanning får altså mindre gevinst av dette enn majoritets elever. Og – både for majoritets- og minoritets elever synes foreldres utdanningsnivå å ha større betydning for karakterforskjeller enn inntekt (isolert).inntekt har ikke signifikant betydning (isolert sett) blant minoritets elevene. Blant de sistnevnte forklarer på sin side foreldrenes arbeidsmarkedstilknytning noe mer av variasjonen enn den gjør i majoritetsgruppen (det er mors heltidsarbeid som synes å bety mest blant elevene med ikke-vestlig bakgrunn). Den positive effekten av at mor har heltidsarbeid mer enn oppveier den negative effekten av at far er uten arbeid blant minoritets elevene. Og hvis situasjonen er omvendt: Hvis far arbeider heltid og mor ikke er i arbeid, mer enn oppveier den negative effekten av at mor er uten arbeid den positive effekten av fars arbeidsmarkedstilknytning.

Forskjellene mellom minoritets- og majoritets elever er nokså små når foreldrene i begge grupper har lav utdanning og middels inntekt (3,4 mot 3,2, se figur 5.1) og når foreldrene har lav utdanning og lav inntekt (3,3 mot 3,1), mens forskjellene er langt større når foreldrene har høy utdanning.

Figur 5.1 Estimerte gjennomsnittskarakterer etter innvandrerbakgrunn, foreldres utdanning og fars inntekt. Resultater av lineær regresjon

Figur 5.2 Estimerte gjennomsnittskarakterer etter innvandrerbakgrunn og foreldres arbeidsmarkedstilknytning. Resultater av lineær regresjon

Figurene 5.1 og 5.2 er basert på analysene som er presentert i tabell 5.3. (Også når det gjelder figur 5.1 og 5.2, er tilsvarende figurer presentert i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”). I tabell 5.3 ble ikke kontroll for botid eller hvorvidt bostedet var Oslo inkludert i analysene, siden disse variablene ikke ga signifikante resultater i analysene som ble presentert i tabell 5.2.

Naturlig nok gir heller ikke botid de forventede resultater (forventet i retning av at økende botid vil medføre bedring i karakterer) om vi utfører en separat analyse for de ikke-vestlige elevene, se tabell 5.4 nedenfor. De med lang botid har ikke bedre karakterer enn de med kortere botid (middels-lang, middels-kort eller kort botid). De med lang botid og middels-lang botid har riktignok svakere karakterer enn etterkommerne, men på den annen side har ikke etterkommerne signifikant bedre karakterer enn de med kort botid eller de med middels-kort botid. Det er altså ikke slik at økende botid gir bedre karakterer.

I tabell 5.4 som bare omfatter elever med ikke-vestlig bakgrunn, innføres igjen kontroll for hvorvidt bostedet var Oslo. Det viser seg at blant elevene med ikke-vestlig bakgrunn har Oslo-elevene svakest karakterer.

Mange av elevene som vi mangler utdanningsopplysninger om foreldrene for, har kort botid. I modell 2 i tabell 5.4 inkluderer vi derfor også kontroll for uoppgitt utdanning hos foreldre, og referansegruppen er da elever med foreldre som har grunnskoleutdanning. Botidseffektene berøres ikke av dette, men vi ser at gruppen der vi mangler opplysninger om foreldrenes utdanningsnivå, har signifikant svakere karakterer enn de som har foreldre som er registrert med grunnskoleutdanning, videregående eller høyere utdanning (”alt

annet likt”). Elever med ikke-vestlig bakgrunn med kort botid har fortsatt (i modell 2, tabell 5.4) like gode karakterer som etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn.

Tabell 5.4 Karaktergjennomsnitt fra grunnkurs etter botid, sosial bakgrunn mv. blant elever med ikke-vestlig bakgrunn som startet i videregående opplæring 2001. Resultater av lineær regresjon. Etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn er referansegruppe*

	Modell 1		Modell 2	
	B	S. E.	B	S. E.
Konstant	-227,218	67,366	-212,857	67,693
Fødselsår	0,116	0,034	0,109	0,034
Jente	0,217	0,046	0,215	0,046
Yrkesfag	-0,343	0,048	-0,346	0,048
Far er uten arbeid	-0,038	0,071	-0,040	0,071
Far arbeider heltid	0,074	0,070	0,069	0,070
Mor er uten arbeid	-0,138	0,058	-0,136	0,058
Mor arbeider heltid	0,197	0,057	0,201	0,057
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,486	0,110	0,428	0,114
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	0,170	0,072	0,111	0,078
Minst en av foreldrene har videreg. utdanning	0,128	0,058	0,070	0,064
Foreldre uoppgitt utdanning			-0,197	0,098
Kort botid	-0,005	0,088	0,032	0,090
Middels-kort botid	-0,060	0,073	-0,051	0,073
Middels-lang botid	-0,207	0,064	-0,207	0,064
Lang botid	-0,119	0,070	-0,120	0,070
Oslo	-0,145	0,050	-0,146	0,050
Inntekt (i deciler)	0,017	0,012	0,018	0,012
Justert R ²	0,109		0,111	
Tallet på observasjoner	1943		1943	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

De ulike nasjonalitetsgruppene har ulik botid, og det kan være store forskjeller i karaktersnitt mellom elever fra ulike nasjonalitetsgrupper; forskjeller som er større enn forskjeller etter botid og som eventuelt skjuler en effekt av botid. Vi har derfor også utført analyser der vi kontrollerer for nasjonalitetsbakgrunn, se tabell 5.5. I modell 2 og 3 i denne tabellen er bare elever med ikke-vestlig bakgrunn inkludert, mens modell 1 gjelder hele kullet.

Tabell 5.5 Karaktergjennomsnitt fra grunnkurs etter innvandrerbakgrunn, sosial bakgrunn, botid og nasjonalitetsbakgrunn. Elever som startet i videregående opplæring 2001. Resultater av lineær regresjon*

	Modell 1, Hele kullet, referanse= skandinaver		Modell 2, Bare elever med ikke-vestlig bakgrunn, referanse= etterkommere		Modell 3, Bare elever med ikke-vestlig bakgrunn, referanse=(andre) etterkommere	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstant	-321,455	26,203	-231,258	66,841	-240,558	66,929
Vestlig, etterkommer	-0,114	0,156				
Ikke-vestlig, etterkommer	-0,254	0,193				
Vestlig, kort botid	0,227	0,205				
Vestlig, middels-kort botid	-0,025	0,224				
Vestlig, middels-lang b.	0,069	0,388				
Vestlig, lang botid	-0,399	0,205				
Ikke-vestlig, kort botid	0,202	0,147	0,097	0,094	0,019	0,336
Ikke-vest, middels-kort b.	-0,008	0,147	-0,034	0,094	-0,123	0,336
Ikke-vest, middels-lang b.	-0,168	0,139	-0,187	0,069	-0,279	0,328
Ikke-vestlig, lang botid	-0,107	0,143	-0,075	0,073	-0,184	0,331
Fødselsår	0,164	0,013	0,118	0,034	0,123	0,034
Jente	0,247	0,008	0,222	0,045	0,226	0,045
Yrkesfag	-0,243	0,009	-0,301	0,048	-0,306	0,048
Far er uten arbeid	-0,180	0,022	-0,032	0,070	-0,037	0,070
Far arbeider heltid	0,014	0,017	0,045	0,070	0,044	0,070
Mor er uten arbeid	-0,197	0,015	-0,158	0,058	-0,155	0,058
Mor arbeider heltid	0,012	0,009	0,145	0,058	0,145	0,058
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,678	0,027	0,498	0,110	0,490	0,111
Minst en av foreldre, kort høyere utdanning	0,484	0,024	0,192	0,073	0,195	0,073
Minst en av foreldre har videregående utdanning	0,180	0,023	0,111	0,057	0,119	0,058
Inntekt (i deciler)	0,017	0,002	0,011	0,012	0,011	0,012
Pakistan			-0,102	0,075		
Serbia			-0,582	0,111		
Tyrkia			-0,120	0,098		
Bosnia			0,102	0,106		
Somalia			-0,406	0,145		
Sri Lanka			0,306	0,124		
Irak			-0,303	0,120		
Iran			-0,155	0,097		
Vietnam			0,235	0,085		
1.gen., Pakistan	-0,100	0,156			0,106	0,347
1.gen., Serbia	-0,675	0,150			-0,569	0,352
1.gen., Tyrkia	-0,259	0,166			-0,150	0,355
1.gen., Bosnia	-0,061	0,154			0,126	0,349
1.gen., Somalia	-0,583	0,177			-0,365	0,362
1.gen., Sri Lanka	0,036	0,130			0,334	0,310
1.gen., Irak	-0,427	0,162			-0,269	0,353
1.gen., Iran	-0,312	0,145			-0,116	0,345
1.gen., Vietnam	0,079	0,159			0,293	0,349
1.gen., andre ikke-vestlig	-0,232	0,143			0,009	0,340
Etterkommer, Pakistan	-0,078	0,194			-0,219	0,097
Etterkommer, Tyrkia	0,165	0,204			-0,101	0,143

Tabell 5.5 (forts.)

	Modell 1, Hele kullet, referanse= skandinaver		Modell 2, Bare elever med ikke-vestlig bakgrunn, referanse= etterkommere		Modell 3, Bare elever med ikke-vestlig bakgrunn, referanse= (andre) etterkommere	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Etterkommer, Vietnam	0,269	0,198			0,159	0,121
Etterkommer, andre ikke-v.	0,118	0,206				
Bor i Oslo	0,003	0,018	-0,112	0,053	-0,126	0,053
Justert R ²	0,147		0,138		0,138	
Tallet på observasjoner	42621		1943		1943	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

Tabell 5.5 viser at det til dels er store forskjeller mellom nasjonalitetsgruppene. I modell 1 ser vi på hele kullet, og vi har vi inndelt nasjonalitetsgruppene (de største) etter om elevene var førstegenerasjonsinnvandrere eller etterkommere. Det er få innvandrrelaterte variabler som kommer ut med resultater som viser signifikante forskjeller mellom elever med innvandrerbakgrunn og majoritets elever når det inkluderes så mange kontrollvariable som i modell 1 (tabell 5.5). Vi finner imidlertid at førstegenerasjonsinnvandrere fra enkelte av de ikke-vestlige nasjonalitetsgruppene i dette kullet har signifikant svakere karakterer enn andre grupper.

Forskjellen mellom nasjonalitetsgrupper kommer enda tydeligere frem i modell 2, der vi bare ser på elever med ikke-vestlig bakgrunn, og der vi ikke har kontrollert for hvorvidt elever fra den enkelte nasjonalitetsgruppe var etterkommere eller førstegenerasjonsinnvandrere. Det er for øvrig et nokså likt mønster som kommer frem i de to modellene. Elever med bakgrunn fra Sri Lanka og Vietnam har bedre karaktersnitt enn øvrige elever med ikke-vestlig bakgrunn (modell 2). Vi ser også fra modell 1 (hele kullet) at elever med vietnamesisk bakgrunn, enten det gjelder førstegenerasjon eller etterkommere, har samme karaktersnitt som majoritets elevene, det gjelder også førstegenerasjon med bakgrunn fra Sri Lanka (blant etterkommere med vietnamesisk bakgrunn er tendensen at karakterene er bedre enn i majoritetsgruppen, men tallmaterialet er lavt og tendensen er ikke signifikant). I modell 3, der vi bare har inkludert elever med ikke-vestlig bakgrunn i analysen, får vi, med ett unntak,⁵ ingen signifikante effekter av nasjonalitetsbakgrunn når vi samtidig kontrollerer for hvorvidt elevene var etterkommere eller førstegenerasjonsinnvandrere, på grunn av at tallgrunnlaget er lavt og det blir da høye standardfeil når det inkluderes så mange kontrollvariabler i analysen.

⁵ Det ene unntaket (modell 3) gjelder etterkommere med pakistansk bakgrunn, som har svakere karaktersnitt enn "andre ikke-vestlige etterkommere", som er referansegruppe i modell 3. I modell 1, der skandinaver er referansegruppen, er det ingen signifikant forskjell mellom etterkommere med pakistansk bakgrunn og skandinaver (men fortegnet til koeffisienten for pakistanske etterkommere er negativt). Det er i modell 1 heller ingen signifikant forskjell mellom "andre ikke-vestlige etterkommere" og skandinaver, men fortegnet til denne koeffisienten er positivt. Slik ser en at disse resultatene i modell 1 og 3 indikerer samme mønster.

Samtidig viser resultatene i tabell 5.5 at heller ikke etter kontroll for nasjonalitetsgruppe er det noen tendens i materialet som tilsier at økende botid medvirker til bedring i karakterer.

5.2.2 De tre største nasjonalitetsgruppene

Nedenfor ser vi på de tre største nasjonalitetsgruppene med ikke-vestlig bakgrunn i vårt materiale, nemlig elever med pakistansk, bosnisk og vietnamesisk bakgrunn, jf. tabellene 5.8–5.10. Heller ikke når vi ser på nasjonalitetsgruppene enkeltvis, finner vi en sammenheng mellom karakterer og botid blant førstegenerasjonsinnvandrerne. Et annet interessant resultat vi ser av tabellene 5.8–5.10, er at det er store forskjeller mellom de tre nasjonalitetsgruppene med hensyn til hvor mye sosial bakgrunn betyr for variasjon i karakterene. Foreldrenes utdanningsnivå synes å bety lite for variasjonen blant elever med pakistansk bakgrunn (derimot synes inntekt å bety noe, om enn lite, i denne gruppen, mens det ikke betyr noe for dem med bosnisk bakgrunn). Totalt forklarer modellen svært lite av variasjonen blant elevene med pakistansk bakgrunn; bare alder, kjønn og det å bo i Oslo har en klar effekt. Oslo-elevene har svakest karakterer.

Blant elevene med bosnisk bakgrunn (tabell 5.9) synes analysemodellen å forklare en stor del av variasjonen. Her er det særlig foreldrenes utdanningsnivå som betyr mye, og i tillegg har variabelen yrkesfag (versus allmennfag) en stor betydning for den forklarte variansen. Mønsteret synes å være ganske likt det en finner blant majoritetselevene (se tabell 5.3), men det som har betydning blant majoritetselevene, synes å ha enda større betydning for elevene med bosnisk bakgrunn. Et liknende bilde finner vi blant elevene med vietnamesisk bakgrunn, men lavt tallgrunnlag gjør at effekten av at foreldre har lang høyere utdanning, er usikker og ikke signifikant. Også blant elever med vietnamesisk bakgrunn (tabell 5.10) er det et fratrekk i karakterene blant dem som bor i Oslo.⁶

---

⁶ Betydningen av fars inntekt og det å bo i Oslo samvarierer på en pussig måte blant de vietnamesiske elevene. Om vi ikke kontrollerer for det å bo i Oslo, er det en negativ effekt av inntekt blant elevene med vietnamesisk bakgrunn, det vil si at karakterene reduseres med økende inntekt. Etter kontroll for det å bo i Oslo, forsvinner denne effekten, og i stedet viser det seg at det er det å bo i Oslo som har negativ betydning. (Det er de som bor i Oslo som har høyest inntekt.)

Tabell 5.8 Karaktergjennomsnitt blant elever med pakistansk bakgrunn etter botid og sosial bakgrunn. Elever som startet i videregående opplæring 2001. Etterkommere er referansegruppe. Resultater av lineær regresjon*

	B	S.E.
Konstant	-324,413	156,633
Kort botid	0,444	0,334
Middels-kort botid	0,010	0,292
Middels-lang botid	-0,012	0,203
Lang botid	0,143	0,155
Fødselsår	0,165	0,079
Jente	0,307	0,106
Yrkesfag	-0,105	0,113
Far er uten arbeid	-0,060	0,166
Far arbeider heltid	-0,019	0,172
Mor er uten arbeid	-0,084	0,137
Mor arbeider heltid	0,225	0,151
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,375	0,340
Minst en av foreldre, kort høyere utdanning	0,000	0,169
Minst en av foreldre har videregående utdanning	-0,032	0,125
Inntekt (i deciler)	0,044	0,026
Bor i Oslo	-0,215	0,123
Justert R ²	0,030	
Tallet på observasjoner	412	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

Tabell 5.9 Karaktergjennomsnitt blant elever med bosnisk bakgrunn etter botid og sosial bakgrunn. Elever som startet i videregående opplæring 2001. Resultater av lineær regresjon*

	B	S.E.
Konstant	-550,810	252,113
Kort botid	0,538	0,697
Middels-kort botid	0,108	0,549
Middels-lang botid	-0,220	0,569
Lang botid	-0,690	0,752
Fødselsår	0,279	0,127
Jente	0,294	0,130
Yrkesfag	-0,336	0,138
Far er uten arbeid	-0,143	0,232
Far arbeider heltid	-0,020	0,207
Mor er uten arbeid	-0,232	0,175
Mor arbeider heltid	0,093	0,147
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	1,299	0,357
Minst en av foreldre, kort høyere utdanning	0,764	0,237
Minst en av foreldre har videregående utdanning	0,471	0,188
Inntekt (i deciler)	-0,013	0,036
Bor i Oslo	-0,237	0,259
Justert R ²	0,206	
Tallet på observasjoner	206	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

Tabell 5.10 Karaktergjennomsnitt blant elever med vietnamesisk bakgrunn etter botid og sosial bakgrunn. Elever som startet i videregående opplæring 2001. Resultater av lineær regresjon

	B	S.E.
Konstant	-297,523	258,754
Kort botid	0,482	0,555
Middels-kort botid	-0,148	0,326
Middels-lang botid	-0,296	0,147
Lang botid	0,088	0,203
Fødselsår	0,152	0,130
Jente	0,295	0,120
Yrkesfag	-0,288	0,132
Far er uten arbeid	-0,244	0,213
Far arbeider heltid	-0,154	0,209
Mor er uten arbeid	0,113	0,165
Mor arbeider heltid	0,171	0,143
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,975	0,669
Minst en av foreldre, kort høyere utdanning	0,528	0,243
Minst en av foreldre har videregående utdanning	0,188	0,167
Inntekt (i deciler)	-0,050	0,034
Bor i Oslo	-0,375	0,156
Justert R ²	0,117	
Tallet på observasjoner	234	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

6 Analyser av fullføring av videregående opplæring

6.1 Definisjon av fullføring på normert tid

Vi benytter følgende definisjon av fullføring på normert tid: Elever som hadde startet i grunnkurs i 1999, er definert som fullført på normert tid hvis de i SSBs data er registrert med fullført videregående opplæring per 1. oktober 2002. For de av 1999-kullet som var lærlinger, refererer fullføringen til 2003. De av 1999-kullet som begynte i lære, som normalt (uten omvalg, ventear og lignende) skulle skje høsten 2001 for dette kullet, vil kunne ha gått opp til fag/svenneprøve tidligst i 2003 (fortrinnsvis på høsten). Disse har i så fall fullført med yrkeskompetanse på normert tid. Denne definisjonen er også benyttet i artikkelen ”Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning – ser vi en fremtidig suksesshistorie?” i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”.

Andelen av 1999-kullet som hadde fullført på normert tid ifølge SSBs data, som våre analyser baserer seg på, er bare 59 prosent. Vi antar at reell andel som har fullført er høyere og at ikke alle fagprøver høsten 2003 (for eksempel like før eller etter 1. oktober) var registrert. Av SSBs data fremkommer at bare vel halvparten av de lærlingene som vi hadde registrert gjennom VIGO-dataene, var registrert med fullført videregående opplæring på normert tid. Siden strykprosenten til fag/svenneprøve er nokså lav, rundt 8–10 prosent (Støren og Skjersli 1999, Støren og Sandberg 2001), mener vi denne andelen er for lav. Vi antar at det er mangelfulle opplysninger om fag/svenneprøve blant lærlingene, og dette gjør at fullføringen blir noe underestimert i alle grupper i følge den definisjonen vi bruker, og at det spesielt gjelder gutter (som oftere enn jenter er lærlinger). Dermed blir også kjønnsforskjellen noe overestimert, og forskjellen mellom de som har valgt allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger også noe overestimert. Senere, i tabell 6.2, skal vi også vise resultater av analyser der vi benytter en utvidet definisjon av fullføring på normert tid. Først, i tabell 6.1, presenteres resultater av analyser av fullføring gitt den første definisjonen over.

6.2 Analyser av fullføring på normert tid

Tabell 6.1 viser resultater av analyser der vi benytter en rekke ulike modeller, det vil si at vi i de ulike analysene har med forskjellige forklarings- og kontrollvariabler. Etter tabellen presenteres forklaringer på de ulike modellene, det vil si forklaringer med hensyn til variasjon i tallet på observasjoner og hvilke variabler og som inngår i de ulike modellene og endring av effekter som følger av endring av antallet observasjoner og hvilke variabler som inngår.

Tabell 6.1 Analyse av fullføring på normert tid i 1999-kullet. Resultater fra logistisk regresjon, med bruk av ulike modeller med hensyn til inkludering av kontrollvariabler*

	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4		Modell 5		Modell 6		Modell 7	
	B	S.E.												
Førstegenerasjon, vestlig	-0,425	0,193	-0,610	0,217	-0,157	0,294	-0,135	0,293	-0,720	0,258	-0,190	0,361	-0,184	0,361
Vestlig, født i Norge	0,602	0,293	0,159	0,320	0,124	0,336	0,150	0,334	0,493	0,456	0,458	0,457	0,467	0,457
Førstegenerasjon, ikke-vestlig	-0,376	0,052	-0,176	0,060	-0,200	0,067	-0,142	0,067	0,223	0,075	0,182	0,082	0,202	0,082
Ikke-vestlig, født i Norge	-0,339	0,079	-0,095	0,091	-0,087	0,094	-0,056	0,094	0,147	0,111	0,143	0,115	0,152	0,115
Fødselsår	0,703	0,048	0,267	0,050	0,412	0,057	0,413	0,057	0,008	0,055	-	-	-	-
Jente			0,554	0,020	0,547	0,021	0,550	0,021	0,395	0,024	0,393	0,025	0,394	0,025
Yrkesfag			-1,357	0,021	-1,363	0,022	-1,344	0,022	-1,246	0,025	-1,249	0,026	-1,242	0,026
Far er uten arbeid			-0,116	0,045	-0,228	0,052	-0,185	0,052	-0,001	0,056	-0,054	0,063	-0,038	0,063
Far arbeider heltid			0,397	0,031	0,279	0,039	0,182	0,041	0,209	0,038	0,151	0,048	0,117	0,049
Mor er uten arbeid			-0,418	0,035	-0,424	0,036	-0,409	0,036	-0,126	0,042	-0,124	0,044	-0,119	0,044
Mor arbeider heltid			0,006	0,022	-0,013	0,022	-0,003	0,022	0,016	0,026	0,001	0,027	0,005	0,027
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning			1,036	0,059	1,018	0,063	0,898	0,064	0,137	0,072	0,120	0,076	0,077	0,078
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning			0,832	0,050	0,801	0,054	0,743	0,054	0,161	0,061	0,129	0,065	0,108	0,066
Minst en av foreldrene har videreg. utdanning			0,446	0,047	0,427	0,051	0,404	0,051	0,121	0,057	0,096	0,061	0,088	0,061
Inntekt (i deciler)							0,039	0,004					0,014	0,005
Snittkarakterer fra grunnkurs									1,303	0,017	1,302	0,018	1,301	0,018
Konstant	-1246,0	94,188	-529,98	99,448	-817,23	113,906	-818,06	113,897	-19,452	109,249	-3,851	0,097	-3,889	0,098
-2 Log likelihood	66314,2		56635,8		61744,5		53554,9		53633,2		39623,2		39616,0	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,011		0,223		0,219		0,221				0,393		0,393	
Tallet på observ.	49219		48357		45900		45900		43005		41077		41077	

*Alle uthevede koeffisienter er signifikante på nivå $p < 0,05$.

Modell 1 versus modell 2. I modell 2 er det inkludert kontroll for foreldres utdanning og arbeidsmarkedsstatus, samt kjønn og type studieretning, mens modell 1 bare inneholder innvandrrelaterte variabler i tillegg til fødselsår. Den negative effekten av å ha ikke-vestlig innvandrerbakgrunn reduseres kraftig i modell 2, der vi har med kontroll for de nevnte variablene. Elever med ikke-vestlig bakgrunn som er født i Norge, har ikke signifikant lavere fullføringsgrad etter kontroll for de variabler som inngår i modell 2. Antallet observasjoner er om lag det samme i modell 1 og 2, det vil si at vi ikke mister mange personer ved å kontrollere for type studieretning i videregående opplæring mv. *Referansegruppen* er gutter med majoritetsbakgrunn (skandinavisk, herunder etnisk norsk som utgjør langt de fleste), far og mor er i deltidsarbeid eller under utdanning (eventuelt: kombinasjon av utdanning og deltidsarbeid), eller arbeidsmarkedsstatus er ukjent, foreldres utdanningsnivå er grunnskole eller uoppsett. Denne referansegruppen benyttes også i modellene 3–7. Det er ikke kontrollert for inntekt eller karakterer fra grunnkurs verken i modell 1 eller 2.

Modell 2 versus modell 3. Modell 3 er som modell 2, men i analysen i modell 3 inngår bare dem (tallet på observasjoner) vi har opplysninger om fars inntekt for. Den viktigste endringen som dette medfører, er at førstegenerasjonsinnvandrere med vestlig bakgrunn ikke lenger har svakere fullføringsgrad enn majoritetsgruppen. Dette antar vi også er realiteten. Den lavere fullføringsgraden blant førstegenerasjonsinnvandrere med vestlig bakgrunn som modell 1 og 2 kan gi inntrykk av, harmonerer dårlig med at denne gruppen har gode karakterer fra grunnkurs, og kommer trolig av at elever som ikke er registrert som utflyttet i våre data, i realiteten er utflyttet og fullfører videregående opplæring i et annet land. De vestlige elevene som vi mangler inntektsopplysninger om far for, er trolig ofte nettopp slike som har flyttet ut av landet. For elever med *ikke-vestlig bakgrunn*, har det liten betydning hvorvidt tallet på observasjoner reduseres når vi trekker ut de elevene vi mangler inntektsopplysninger om far for. Heller ikke effektene av kjønn, studieretning eller foreldres utdanningsnivå påvirkes nevneverdig av at vi trekker ut dem vi mangler inntektsopplysninger for. De arbeidsmarkedsrelaterte variablene påvirkes derimot i noen grad, men tendensen i disse er akkurat den samme i modell 3 som i modell 2.⁷ Hovedkonklusjonen er at det ikke synes å påvirke resultatene på noen spesiell måte, spesielt ikke forholdet mellom majoritetselever og elever med ikke-vestlig bakgrunn, om vi reduserer antall observasjoner til dem vi har inntektsopplysninger for.

Modell 3 versus modell 4. I modell 3 og 4 er antall observasjoner det samme i begge modeller (dvs. bare dem vi har inntektsopplysninger for), forskjellen mellom modellene er at vi inkluderer kontroll for inntekt i modell 4. Denne kontrollen reduserer forskjellen

---

⁷ I tillegg påvirkes effekten av fødselsår, som er større i modell 3 enn i modell 2. Det synes *ikke* å komme av at vi mister spesielle aldersgrupper når vi utelater dem vi mangler inntektsopplysninger for, siden både gjennomsnittsalder og medianalder er den samme (16 år ved start i grunnkurs) uansett om de uten inntektsopplysninger er med eller ikke, og gjennomsnittsalderen også er den samme i alle grupper for fars inntekt. Tilleggsanalyser viser at i den gruppen der vi mangler opplysninger om inntekt, har alder

mellom majoritet og ikke-vestlige innvandrere ytterligere. I tillegg blir effekten av fars arbeidsmarkedsstatus noe berørt, og det samme gjelder effekten av foreldrenes utdanningsnivå. Det er en signifikant effekt av inntekt, men den er nokså liten.

Modell 1–4 versus modell 5–7. I modell 5–7 kontrolleres det for *grunnkurskarakterer*, se nærmere omtale av modell 5,6 og 7 nedenfor. Hovedforskjellen mellom de tre siste og de fire første modellene er at de tre siste vil gi et for høyt estimat på andel som har fullført, siden personer som ikke har fullført grunnkurset (vi mangler karakteropplysninger for disse personene), ikke er med i beregningsgrunnlaget. Derfor er heller ikke karakterer med som kontrollvariabel i de analysene som er grunnlag for de figurer som er presentert i den nevnte artikkelen i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”. Imidlertid mangler vi karakteropplysninger for flere enn de som har avbrutt grunnkurset. Datamaterialet gir ikke grunnlag for å skille mellom dem som har avbrutt grunnkurset og dem som vi ganske enkelt mangler karakteropplysninger for. En *hovedforskjell* mellom *modell 1–4 på den ene siden og modell 5–7 på den andre siden*, er at *fortegnet for koeffisienten for det å ha ikke-vestlig bakgrunn endres fra minus til pluss*. Det innebærer at blant dem vi har karakteropplysninger fra grunnkurs for, er det innenfor hvert prestasjonssjikt større tilbøyelighet til å fullføre videregående opplæring blant ikke-vestlige innvandrere enn det er blant majoritetsgruppen. En annen viktig forskjell er at effekten av *foreldres utdanningsnivå* reduseres kraftig. Effekten av foreldres utdanningsnivå virker altså gjennom karakterene.

Modell 5 versus modell 6. I modell 5 og 6 kontrollerer vi for karakterer fra grunnkurs, men ikke inntekt. I begge modeller er de vi mangler karakteropplysninger for utelatt, men ellers er alle med i modell 5. I modell 6 derimot, har vi utelatt dem vi mangler inntektsopplysninger for.

Utelatelsen av dem vi mangler *karakteropplysninger* for, påvirker effekten av *alder*, jf. modell 5. I modell 1–4 gir redusert alder økt fullføringsrate, i modell 5 der karakteropplysninger er utelatt, er det ikke lenger noen effekt av alder. Det kommer av at det særlig er de eldste som blir borte når vi utelater dem vi mangler karakteropplysninger for, og det er da svært liten variasjon i alder i det resterende utvalget og dermed heller ingen påviselig effekt av alder. (I modell 6 utelater vi også dem vi mangler inntektsopplysninger for. Når vi utelater både dem vi mangler karakteropplysninger og inntektsopplysninger for, utelater analyseprogrammet (SPSS) aldersvariabelen fra analysen, på grunn av mangel på variasjon.) For øvrig ser vi på samme måte som da vi sammenliknet modell 2 og 3, at det å utelate dem vi mangler inntektsopplysninger for, først og fremst berører den lille gruppen som er førstegenerasjonsinnvandrere med *vestlig* bakgrunn. Den negative effekten av å være førstegenerasjonsinnvandrer med vestlig bakgrunn blir borte når vi tar bort dem vi mangler inntektsopplysninger for. Det kommer

---

ingen betydning, mens redusert alder har stor positiv betydning i den gruppen vi har inntektsopplysninger for. Hvorfor det er slik, har vi ingen forklaring på.

trolig av at disse representerer en gruppe elever som fortsetter sin videregående utdanning i et annet land. For øvrig er det de samme tendenser i modell 5 og 6, altså finner vi de samme hovedtendenser enten vi utelukker i analysene dem vi mangler inntektsopplysninger for eller ikke utelukker dem. Det innebærer at vi nokså trygt kan sammenlikne resultatene i modell 7, der vi har med kontroll for inntekt, med resultater i modell 6 (og 5).

Modell 6 versus modell 7. Etter å ha inkludert kontroll for inntekt i modell 7, påvirkes ikke modellens forklaringskraft. Selv om det fortsatt er en signifikant effekt av inntekt (tendens til at fullføringsraten øker med økende inntekt), er effekten svært liten og forklarer svært lite av variasjonen når vi har kontrollert for andre forhold. Vi så en liknende tendens da vi sammenliknet modell 3 og 4, men da fant vi, altså når vi ikke hadde kontrollert for karakterer, en noe større effekt av inntekt. Inntekt har altså en selvstendig betydning, men relativt liten. Effekten er imidlertid forskjellig blant ikke-vestlige innvandrere og majoritetslever, noe vi senere vil vise i tabell 6.3.

6.3 Alternativ definisjon av fullført på normert tid,

Som omtalt innledningsvis, benyttet vi i analysene som er presentert over en definisjon av fullføring på normert tid som vi antar totalt gir en noe for lav andel (59 prosent) som har fullført. Vi antar, som nevnt foran, at ikke alle lærlinger fra 1999-kullet (som hadde startet sitt lærlingforhold høsten 2001) som tatt fag/svenneprøve høsten 2003, var registrert. Om vi regner alle som var registrert som lærlinger høsten 2001 som ”fullført”, vil andelen som har fullført være 64,5 prosent. Vi anslår at reell andel som har fullført i dette kullet var ca. midt imellom de to anslagene, det vil si vel 62 prosent. Bakgrunnen for dette, er at tidligere undersøkelser viser at strykprosenten blant lærlingene er ganske lav (8–10 prosent, Støren og Sandberg 2001). I tillegg er det antakelig er relativt få som avbryter et lærlingforhold (ca. 5 prosent, Støren mfl. 1998). Vårt anslag er at stryk til fagprøve og avbrudd fra lærlingforhold utgjør vel 2 prosent av hele det opprinnelige kullet. Dette vil i så fall redusere andelen som har fullført på normert tid fra 64,5 prosent (alternativ definisjon) til vel 62 prosent.

Mens den førstnevnte (og benyttede) definisjonen gir for lavt anslag som har fullført på normert tid, gir den alternative definisjonen et for høyt anslag.

6.3.1 Valget mellom de to definisjonene

I valget mellom de to definisjonene der ingen gir et helt riktig bilde (enten får vi for mange eller for få elever som har fullført), har vi i den nevnte artikkelen i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse” valgt å benytte den strengeste definisjonen, det vil si den som er basert på SSBs opplysninger om fullføring, siden denne (tross alt) bygger på de sikreste registreringene.

6.3.2 Analyser basert på alternativ definisjon

Vi har også utført tilsvarende analyser som vist i tabell 6.1 basert på den alternative, utvidete definisjonen. Noen av disse analysene vises i tabell 6.2. Det fremkommer da en mindre kjønnsforskjell enn i analysene i tabell 6.1. Grunnen til det, er at det særlig er gutter (og særlig gutter fra majoritetsgruppen) som har fordel av den alternative, utvidete definisjonen. Det er disse som oftest har læreplass. Siden vi i analysene i tabell 6.2 ikke utelater dem som har avbrutt lærlingforholdet eller har strøket til fag/svenneprøve blant dem som har fullført, blir kjønnsforskjellen i analysene som presenteres i tabell 6.2 noe underestimert.

I tillegg er det slik at *den utvidete definisjonen klart underestimerer forskjellen mellom elever på allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger* i andel som fullfører på normert tid. Selv om den negative effekten av det å gå på yrkesfag i forhold til sannsynligheten for å fullføre på normert tid fortsatt er stor også i tabell 6.2, ser vi at den er betydelig mindre enn i tabell 6.1. Denne effekten er også en del mindre i tabell 6.2 enn i liknende analyser av andel som har optimal progresjon i Støren (2003) og Helland og Støren (2004).

Foruten at vi, avhengig av valg av definisjon, får noe ulike resultater når det gjelder forskjeller mellom gutter og jenter og mellom yrkesfag og allmennfag, kan det nevnes at også effekten av variabelen "førstegenerasjon med ikke-vestlig bakgrunn" er forskjellig i tabell 6.2 (utvidet definisjon) og tabell 6.1 (strengeste definisjon). Mens vi i tabell 6.1 så at denne koeffisienten endret fortegn fra signifikant minus til signifikant pluss etter kontroll for karakterer, ser vi i tabell 6.2 at variabelen endres fra signifikant negativ til ikke å være signifikant etter kontroll for karakterer (dog med positivt fortegn).

Tabell 6.2 Utvidet, alternativ, definisjon av fullføring på normert tid i 1999-kullet. Resultater fra logistisk regresjon, med bruk av ulike modeller med hensyn til inkludering av kontrollvariabler*

	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4		Modell 5	
	B	S.E.								
Førstegenerasjon, vestlig	-0,575	0,194	-0,155	0,287	-0,824	0,247	-0,259	0,352	-0,255	0,352
Vestlig, født i Norge	0,435	0,300	0,120	0,333	0,451	0,466	0,414	0,468	0,418	0,467
Førstegenerasjon, ikke-vestlig	-0,560	0,052	-0,232	-0,232	0,075	0,073	0,055	0,079	0,067	0,080
Ikke-vestlig, født i Norge	-0,467	0,080	-0,134	-0,134	0,072	0,108	0,040	0,111	0,046	0,111
Fødselsår	0,573	0,047	0,432	0,432	-0,023	0,053	-	-	-	-
Jente	0,338	0,019	0,280	0,280	0,029	0,025	0,025	0,025	0,026	0,025
Yrkesfag			-0,865	-0,865	-0,589	0,026	-0,585	0,026	-0,581	0,027
Far er uten arbeid			-0,199	-0,199	-0,002	0,054	-0,069	0,062	-0,060	0,062
Far arbeider heltid			0,212	0,212	0,257	0,038	0,188	0,047	0,167	0,049
Mor er uten arbeid			-0,436	-0,436	-0,143	0,042	-0,149	0,043	-0,146	0,043
Mor arbeider heltid			-0,014	-0,014	0,000	0,026	-0,016	0,027	-0,013	0,027
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning			0,771	0,771	-0,017	0,071	-0,061	0,075	-0,086	0,077
Minst en av forell. kort høyere utdanning			0,612	0,612	0,006	0,060	-0,051	0,064	-0,063	0,065
Minst en av foreldre har videre-gående utdanning			0,341	0,341	0,067	0,055	0,013	0,060	0,008	0,060
Inntekt (i deciler)			0,037	0,004					0,008	0,005
Snittkarakterer fra grunnskurs					1,288	0,017	1,289	0,017	1,288	0,017
Konstant	-1136,8	93,608	-857,1	110,076	42,595	106,006	-3,491	0,095	-3,513	0,096
-2 Log likelihood	63276,6		54517,9		41445,6		39392,2		39389,7	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,021		0,125		0,317		0,313		0,313	
Tallet på observasjoner	49219.		45900		43005		41077		41077	

*Alle uthevede koeffisienter er signifikante på nivå $p < 0,05$.

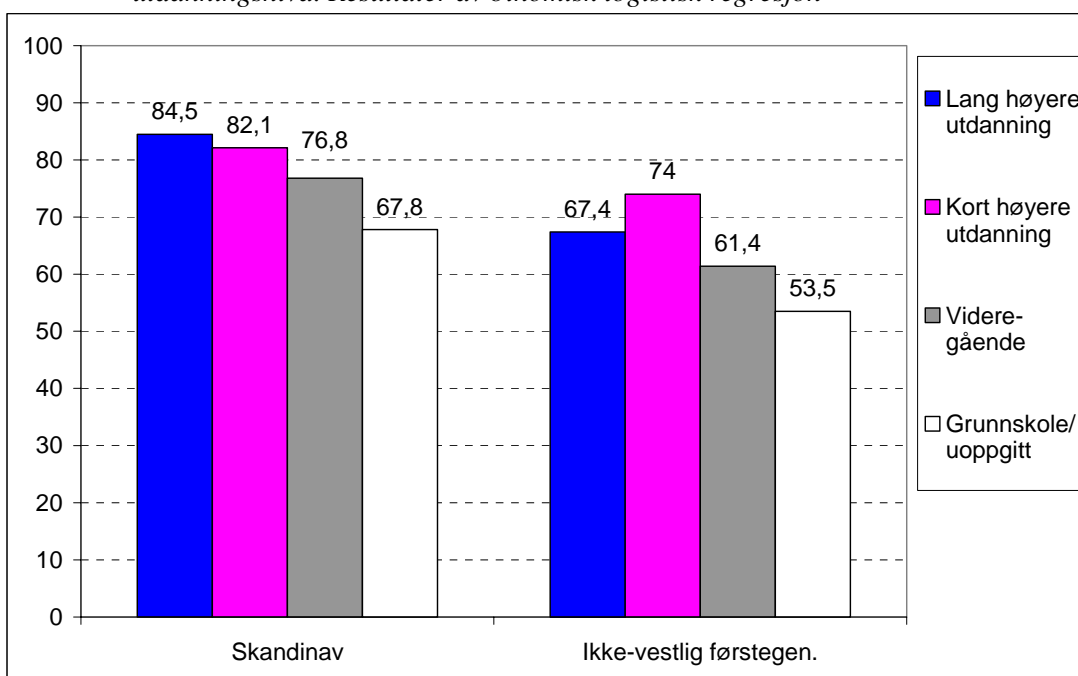

6.4 Fullføring på normert tid – separate analyser av minoritet og majoritet

Nedenfor skal vi vise resultater fra analyser som tilsvarer enkelte av analysene i tabell 6.1 for elever med ikke-vestlige bakgrunn og majoritetsbakgrunn (skandinaver) separat. Det er da den første, strengeste definisjonen av fullføring på normert tid som vi baserer oss på. Tabell 6.3 tilsvarer modell 4 i tabell 6.1.

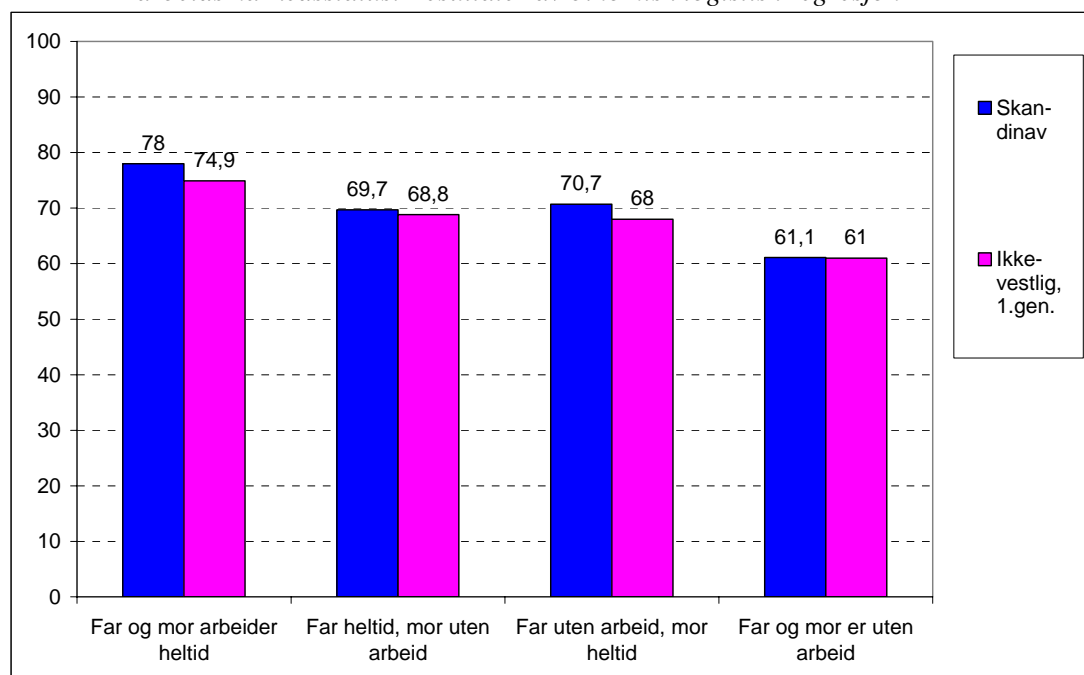
Figur 6.1 og 6.2 er basert på resultater i tabell 6.3. (Tilsvarende figurer er også presentert i den nevnte artikkelen i SSB-publikasjonen "Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse".)

Figur 6.1 Beregnet andel som har fullført på normert tid av 1999-kullet, etter foreldres utdanningsnivå. Resultater av binomisk logistisk regresjon

Referanseperson: jente, allmennfag, fars inntekt er median, foreldre arbeider deltid eller er under utdanning, eventuelt i kombinasjon, eller har ukjent arbeidsmarkedsstatus.

Figur 6.2 Beregnet andel som har fullført på normert tid av 1999-kullet, etter foreldres arbeidsmarkedsstatus. Resultater av binomisk logistisk regresjon

Referanseperson: jente, allmennfag, fars inntekt er under middels (tredje laveste decil), mor og far har utdanning på videregående opplærings nivå.

Tabell 6.3 Resultater fra logistisk regresjon av fullføring på normert tid. Separate analyser av elever med ikke-vestlig bakgrunn og majoritetsbakgrunn (skandinaver). Uten kontroll for karakterer*

	Majoritet (skandinavor)		Ikke-vestlig bakgrunn	
	B	S.E.	B	S.E.
Førstegenerasjon, ikke-vestlig			-0,158	0,110
Jente	0,547	0,022	0,815	0,102
Yrkesfag	-1,369	0,022	-0,950	0,107
Far er uten arbeid	-0,218	0,055	0,000	0,159
Far arbeider heltid	0,165	0,043	0,340	0,158
Mor er uten arbeid	-0,447	0,038	-0,002	0,124
Mor arbeider heltid	-0,013	0,023	0,305	0,124
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,948	0,069	0,582	0,244
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	0,779	0,060	0,902	0,158
Minst en av foreldrene har videregående utdanning	0,450	0,056	0,323	0,123
Inntekt (deciler)	0,040	0,004	0,007	0,028
Konstant	0,001	0,071	-0,551	0,204
-2 Log likelihood	51159,6		2276,9	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,221		0,173	
Tallet på observasj.	43956		1826	

*Alle uthevede koeffisienter er signifikante på nivå $p < 0,05$.

Forskjellen i fullføring mellom elever der foreldre har høyeste og laveste utdanningsnivå, er større blant skandinavene enn blant de med ikke-vestlig bakgrunn, jf. figur 6.1. Effekten av at foreldrene (minst en av foreldrene) har kort høyere utdanning blant elevene med ikke-vestlig bakgrunn i dette kullet, var imidlertid svært høy (høyere enn når foreldre hadde lang høyere utdanning), slik at foreldres utdanningsnivå har stor betydning også blant minoritetselevne. I figur 6.1 er ikke beregninger for etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn med. Disse elevene hadde ikke signifikant forskjellig fullføringsrate fra elever som var førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn, jf. tabell 6.3. Men med forbehold om dette, gir estimatene for etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn andeler som er 3 og 4 prosentpoeng høyere enn andelene for førstegenerasjon som er vist i figur 6.1.

Inntekt hadde (isolert sett) bare betydning for majoritetselevne, jf. tabell 6.3, og betydningen var liten. Også foreldres arbeidsmarkedstilknytning har betydning. Det illustreres i figur 6.2. I denne figuren har vi beregnet andeler for grupper der alle har samme inntektsnivå. Inntekten er her satt lavere enn middels i alle gruppene. Forskjellen mellom minoritet og majoritet ville vært høyere, om vi hadde valgt høyere inntektstyper som referanse (beregningsgrunnlag), siden inntekt bare har betydning for majoritetselevne. Også foreldres utdanningsnivå er holdt konstant i figur 6.2; alle foreldre har utdanning på videregående skoles nivå. I disse tilfellene ser vi at det er små eller ingen forskjeller mellom majoritet og minoritet i andelen som fullfører videregående opplæring på normert tid.

Figur 6.2 viser også tilsynelatende et likt mønster blant minoritets- og majoritetselever når det gjelder betydningen av mors og fars arbeidsmarkedstilknytning, med høyest andel som har fullført videregående opplæring på normert tid når både far og mor arbeider heltid både blant majoritets- og minoritetselever, og lavest andel når både mor og far er uten arbeid. Tabell 6.3 viser imidlertid at det er snakk om ulike effekter. Effekten av at henholdsvis mor eller far er uten arbeid, er ikke signifikant blant elevene med ikke-vestlig bakgrunn. Det at mor og/eller far er uten arbeid, skaper derimot et viktig skille blant majoritetselevne. Hvorvidt mor jobber heltid (sammenliknet med deltid/under utdanning/uoppgitt), har imidlertid ingen betydning blant majoritetselevne, mens dette har en betydning for minoritetselevne. At far jobber heltid, har en viss betydning i begge grupper, men størst for minoritetselevne. For majoritetselevne er den normale situasjonen at begge foreldre jobber, heltid eller deltid eller i kombinasjon med utdanning; det er bare når en eller begge foreldrene står utenfor arbeidslivet at foreldrenes arbeidsmarkedsstatus synes å få effekt på majoritetselevnenes fullføring av videregående opplæring. Blant minoritetselevne er det langt mer vanlig at foreldrene er utenfor arbeidslivet, men hvis mor og/eller far er i heltidsarbeid, har dette en signifikant positiv betydning for disse elevenes skolegang.

I tabell 6.3 har vi ikke kontrollert for grunnkurskarakterer, for å unngå å miste den gruppen vi mangler karakteropplysninger for (se nærmere omtale foran). I tabell 6.4 presenterer vi imidlertid tilleggsanalyser der vi bare konsentrerer oss om dem vi har opplysninger om grunnkurskarakterer for, og vi inkluderer grunnkurskarakterer som kontrollvariabel.

Tabell 6.4 Resultater fra logistisk regresjon av fullføring på normert tid. Separate analyser av elever med ikke-vestlig bakgrunn og majoritetsbakgrunn (skandinaver). Med kontroll for karakterer*

	Majoritet (skandinav)		Ikke-vestlig bakgrunn	
	B	S.E.	B	S.E.
Førstegenerasjon, ikke-vestlig			0,053	0,142
Jente	0,390	0,026	0,458	0,132
Yrkesfag	-1,271	0,027	-0,541	0,138
Far er uten arbeid	-0,047	0,067	-0,012	0,208
Far arbeider heltid	0,107	0,051	0,216	0,204
Mor er uten arbeid	-0,152	0,046	0,260	0,161
Mor arbeider heltid	-0,002	0,027	0,149	0,162
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,080	0,083	0,040	0,333
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	0,108	0,071	0,278	0,209
Minst en av foreldrene har videregående utdanning	0,100	0,067	0,025	0,160
Inntekt (deciler)	0,015	0,005	-0,030	0,035
Snittkarakterer fra grunnkurs	1,289	0,018	1,636	0,098
Konstant	-3,825	0,103	-5,161	0,412
-2 Log likelihood	38052,8		1430,1	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,392		0,442	
Tallet på observasjoner	39490		1491	

*Alle uthevede koeffisienter er signifikante på nivå $p < 0,05$.

Forklaringskraften forbedrer seg langt mer for elever med ikke-vestlig bakgrunn enn blant majoritetselevne når vi har med karakterer i analysen (tabell 6.4) i forhold til når vi ikke har med karakterer (tabell 6.3), og vi ser også at effekten av karakterer er større blant minoritetselevne enn blant majoritetselevne. Karakterene fra grunnkurs betyr altså spesielt mye for hvorvidt en fullfører videregående på normert tid blant elever med ikke-vestlig bakgrunn. Effekten av foreldres utdanningsnivå forsvinner i begge grupper når vi kontrollerer for karakterer, men blant de ikke-vestlige forsvinner også effekten av øvrige variabler (med unntak av kjønn og type studieretning). Lavt tallgrunnlag (høye standardfeil) blant de ikke-vestlige gjør imidlertid resultatene usikre i denne gruppen.

Nedenfor (tabell 6.5 og 6.6) skal vi se nærmere på betydningen av botid i Norge for fullføring av videregående opplæring.

Tabell 6.5 Resultater fra logistisk regresjon av fullføring på normert tid, med kontroll for botid og landbakgrunn. Hele kullet, referansegruppe er skandinaver*

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Vestlig, førstegenerasjon			-0,136	0,293		
Vestlig, etterkommer	0,149	0,335	0,147	0,335	0,145	0,335
Ikke-vestlig, etterkommer	-0,053	0,094	-0,039	0,126		
Vestlig, kort botid	-1,199	0,785			-1,200	0,785
Vestlig, middels-kort botid	0,805	0,595			0,803	0,595
Vestlig, middels-lang b.	-0,206	0,718			-0,208	0,718
Vestlig, lang botid	-0,411	0,473			-0,414	0,473
Ikke-vestlig, kort botid	-0,125	0,264	-0,059	0,277	0,424	0,368
Ikke-vest, middels-kort b.	-0,019	0,127	-0,377	0,208	0,091	0,298
Ikke-vest, middels-lang b.	0,062	0,112	0,076	0,140	0,536	0,266
Ikke-vestlig, lang botid	-0,410	0,107	-0,333	0,131	0,117	0,268
Fødselsår	0,429	0,059	0,417	0,059	0,422	0,059
Jente	0,550	0,021	0,551	0,021	0,550	0,021
Yrkesfag	-1,344	0,022	-1,347	0,022	-1,347	0,022
Far er uten arbeid	-0,185	0,052	-0,185	0,052	-0,185	0,052
Far arbeider heltid	0,181	0,041	0,174	0,041	0,174	0,041
Mor er uten arbeid	-0,409	0,036	-0,412	0,036	-0,411	0,036
Mor arbeider heltid	-0,003	0,022	-0,008	0,023	-0,007	0,023
Minst en av foreldrene har lang høyere utd.	0,904	0,064	0,902	0,064	0,906	0,064
Minst en av foreldre, kort høyere utdanning	0,749	0,054	0,747	0,055	0,750	0,055
Minst en av foreldre har videregående utdanning	0,409	0,051	0,405	0,051	0,407	0,051
Inntekt (i deciler)	0,039	0,004	0,039	0,004	0,039	0,004
Pakistans bakgrunn			-0,223	0,144		
Serbia			0,473	0,260		
Tyrkia			0,234	0,216		
Bosnia			0,676	0,242		
Somalia			-1,153	0,376		
Sri Lanka			-0,131	0,264		
Irak			-0,525	0,363		
Iran			-0,366	0,201		
Vietnam			0,393	0,170		
1.gen., Pakistan					-0,593	0,283
1.gen., Serbia1					-0,031	0,329
1.gen., Tyrkia					-0,418	0,347
1.gen., Bosnia					0,206	0,319
1.gen., Somalia					-1,602	0,439
1.gen., Sri Lanka					-0,452	0,306
1.gen., Irak					-0,967	0,422
1.gen., Iran					-0,806	0,297
1.gen., Vietnam					-0,031	0,291
1.gen., andre ikke-vest.					-0,510	0,281
Etterkommer, Pakistan					-0,210	0,136
Etterkommer, Tyrkia					0,245	0,265
Etterkommer, Vietnam					0,271	0,238
Etterkommer, andre ikke-v.					-0,062	0,163

Tabell 6.5 (forts).

Konstant	-850,954	116,089	-826,263	116,936	-836,854	116,978
-2 Log likelihood	53538,9		53497,9		53494,1	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,221		0,222		0,222	
Tallet på observasjoner	45900		45900		45900	

* Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

I modell 1 (tabell 6.5) har vi inkludert kontroll for botid i analysene (se avsnitt 1.3.2 for definisjon av botid). Resultatene tyder *ikke* på at økende botid medvirket til økt sannsynlighet for fullføring, verken blant de med ikke-vestlig bakgrunn eller de med vestlig bakgrunn. Bare en av koeffisientene for botid er signifikant, det gjelder koeffisienten for førstegenerasjons ikke-vestlige innvandrere med *lang* botid. Disse hadde signifikant lavere fullføringsrate enn majoritetsgruppen. Verken ikke-vestlige innvandrere med kort botid eller med middels botid eller etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn hadde lavere fullføringsrate enn majoritetsgruppen.

I modell 2 introduseres kontroll for landbakgrunn, det vil si de ni største nasjonalitetsgruppene. Vi ser at det er til dels store forskjeller mellom nasjonalitetsgruppene. Resultatene endres imidlertid lite når det gjelder botid. I tillegg til at det å ha lang botid synes å redusere sjansen for å fullføre, gjelder dette i denne modellen også de med ”middels-kort” botid (sistnevnte er riktignok signifikant bare på nivå 0,1). Det å ha kort botid og det å ha middels lang botid reduserer imidlertid ikke sjansen for å ha fullført, sammenliknet med referansegruppen. Heller ikke resultatene i denne modellen peker i retning av en lineær sammenheng mellom botid og fullføring, slik vi heller ikke fant det når det gjelder karakterer (kapittel 5).

I modell 2 (tabell 6.5) skiller vi ikke mellom førstegenerasjon og etterkommere i de ulike nasjonalitetsgruppene. Det gjøres i modell 3, som kan ses på som en ytterligere presisering og nyansering av modell 2. Av etterkommerne har vi her bare skilt ut dem med pakistansk, vietnamesisk eller tyrkisk bakgrunn, siden tallmaterialet for øvrige grupper av etterkommere er meget lavt.

Koeffisientene for botid endres i modell 3, denne gang slik at det er det å ha ”middels-lang” botid, som øker sannsynligheten for fullføring. Det er også en høy positiv koeffisient for dem med kort botid, men denne er ikke signifikant. At botidseffektene endres fra modell 2 til modell 3, har sammenheng med at effektene for landbakgrunn endres når vi skiller mellom førstegenerasjon og etterkommer fra de enkelte landene.

Førstegenerasjonsinnvandrere fra Pakistan har i denne modellen signifikant svakere fullføringsrate enn majoritetsgruppen og mange av de øvrige innvandrerguppene, mens etterkommere med pakistansk bakgrunn ikke har det. Samtidig må de ulike effektene av nasjonalitetsbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere også ses i lys av effektene for de ulike botidskategoriene (dvs. nasjonalitetseffekten må legges til en av botidseffektene).

Vi ser at de som faller i kategorien ”andre førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn” har signifikant lavere fullføringsrate enn majoritetsgruppen, mens altså ikke hvis de har middels-lang botid, i følge denne analysen. De som faller i gruppen ”andre etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn” (født i Norge) har ikke signifikant lavere fullføringsrate enn majoritetsgruppen.

Hovedkonklusjonen er at det er til dels store variasjoner etter nasjonalitetsgruppe, mens det ikke er noen systematisk sammenheng mellom botid og fullføring. Heller ikke resultatene i modell 3 peker i retning av en lineær sammenheng mellom botid og fullføring, altså at økende botid gir høyere fullføringsrate.

I tabell 6.6 nedenfor vises resultater for elever med ikke-vestlig bakgrunn separat etter kontroll for botid. Modellen som benyttes i tabellen tilsvarende modell 1 i tabell 6.5 der vi inkluderte hele kullet i analysen. Resultatet er det samme, det er ikke-vestlige elever med lang botid som har lavest fullføringsrate, og den er signifikant lavere enn blant etterkommerne med ikke-vestlig bakgrunn. Derimot har verken de med kort botid, middels-kort eller middels-lang botid signifikant lavere fullføringsrate enn etterkommerne.

Tabell 6.6 Resultater fra logistisk regresjon av fullføring på normert tid blant elever med ikke-vestlig bakgrunn. Med kontroll for botid. Referansegruppe: Etterkommere (født i Norge) med ikke-vestlig bakgrunn*

	B	S.E.
Ikke-vestlig, kort botid	-0,209	0,280
Ikke-vest, middels-kort botid	-0,011	0,153
Ikke-vest, middels-lang botid	0,037	0,142
Ikke-vestlig, lang botid	-0,340	0,139
Fødselsår	0,228	0,100
Jente	0,822	0,102
Yrkesfag	-0,948	0,108
Far er uten arbeid	0,001	0,160
Far arbeider heltid	0,335	0,158
Mor er uten arbeid	-0,014	0,125
Mor arbeider heltid	0,282	0,124
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	0,553	0,248
Minst en av foreldre, kort høyere utdanning	0,875	0,161
Minst en av foreldre har videregående utdanning	0,289	0,125
Inntekt (i deciler)	0,012	0,028
Konstant	-452,381	198,883
-2 Log likelihood	2264,2	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,181	
Tallet på observasjoner	1826	

*Alle uthevede koeffisienter er signifikante på nivå $p < 0,05$.

7 Valg av yrkesfag versus allmennfag

Valg av yrkesfaglig eller allmennfaglig studieretning ved start i videregående opplæring, får stor betydning for hvorvidt en senere begynner i høyere utdanning (se kapittel 8). Også sosial bakgrunn har stor betydning for hvorvidt en begynner i høyere utdanning, noe vi også skal komme nærmere tilbake til i kapittel 8. Betydningen av sosial bakgrunn for overgang til høyere utdanning virker imidlertid *gjennom valg av studieretning i videregående opplæring*. Dette blir illustrert nedenfor, der vi analyserer sannsynligheten for å velge en av de ti yrkesfaglige studieretningene (frem til og med 1999 var det ti yrkesfaglige studieretninger, disse ble i 2000 utvidet til 12). Vi har slått sammen disse studieretningene til ”yrkesfag”. Totalt for kullene var det i 1999-kullet 46 prosent som startet i et yrkesfaglig grunnkurs og i 2001-kullet 50,5 prosent (Helland og Støren 2004). Analysen nedenfor gjelder sannsynligheten for å velge en av de yrkesfaglige studieretningene fremfor en av de tre studieforberedende retningene (”allmennfag”).

Foreldres utdanningsnivå har meget stor betydning for hvorvidt en begynner i yrkesfag eller allmennfag, jf. tabell 7.1 Jo høyere utdanning hos foreldrene, dess færre velger yrkesfag. Det fremkommer når vi ser på hele kullet samlet, og vi ser det også blant minoritets- og majoritetslever (skandinaver) hver for seg. Foreldres utdanning som seleksjonsmekanisme er imidlertid sterkest blant skandinaverne. Økende inntekt hos far medvirker også til redusert tilbøyelighet til å velge yrkesfag (”alt annet likt”), og det synes å gjelde minoritets- og majoritetslever i omtrent samme grad. Fars inntekt synes å ha langt større betydning for valget mellom yrkesfag eller allmennfag enn for sannsynligheten for fullføring av videregående opplæring, jf. kapittel 6 (tabell 6.1).

Tabell 7.1 Sannsynligheten for å velge et yrkesfaglig versus et allmennfaglig grunnkurs i videregående opplæring. Logistisk regresjon. Kullet som startet i videregående opplæring høsten 1999*

	Hele kullet		Skandinaver		Ikke-vestlig bakgrunn	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Førstegenerasjon, vestlig	-0,591	0,303				
Etterkommer, vestlig	-0,854	0,369				
Etterkommer, ikke-vestlig	-0,995	0,065			-0,164	0,110
Førstegenerasjon, ikke-vestlig	-1,199	0,094				
Jente	-0,421	0,020	-0,427	0,021	-0,293	0,101
Far er uten arbeid	0,094	0,051	0,065	0,054	0,373	0,160
Far arbeider heltid	0,121	0,040	0,110	0,042	0,275	0,163
Mor er uten arbeid	0,204	0,035	0,211	0,037	0,130	0,122
Mor arbeider heltid	-0,199	0,022	-0,199	0,022	-0,114	0,125
Minst en av foreldrene har lang høyere utd.	-2,283	0,066	-2,344	0,072	-1,278	0,278

Tabell 7.1 (forts.)

	Hele kullet		Skandinaver		Ikke-vestlig bakgrunn	
	B	S.E.	B	B	S.E.	B
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	-1,595	0,054	-1,639	0,060	-1,094	0,160
Minst en av foreldrene har videregående utd.	-0,520	0,051	-0,554	0,058	-0,515	0,117
Inntekt (deciler)	-0,100	0,004	-0,099	0,004	-0,103	0,029
Konstant	1,518	0,064	1,569	0,070	0,177	0,183
-2 Log likelihood	56335,4		53908,3		2284,5	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,188		0,191		0,091	
Tallet på observasjoner	45900		43956		1826	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

For de to kullene er det svært like resultater med hensyn til betydningen av foreldrenes utdanningsnivå: jo høyere utdanning hos foreldrene, jo flere velger allmennfag. I begge kullene gjelder dette også både blant minoritets- og majoritets elever, og i begge kullene er effekten av foreldrenes utdanningsnivå aller sterkest blant majoritets elevene.

For øvrig er det i begge kullene en *langt mindre tilbøyelighet til å velge yrkesfag blant elever med ikke-vestlig bakgrunn*, både førstegenerasjon og etterkommere, enn blant majoritets elever. I 1999-kullet har også elever med vestlig bakgrunn større tilbøyelighet til å velge allmennfag enn majoritets elevene.

Effektene av de ulike variablene for foreldrenes arbeidsmarkedstilknytning står tilsynelatende i motsetning til hverandre, og er forskjellige fra hva vi har sett foran når det gjelder analyser av karakterer og fullføring. Med dette tenker vi på at fortegnene til *både* koeffisienten for "far arbeider heltid" og for "far er uten arbeid" er positive og øker tilbøyeligheten til å velge yrkesfag. Hvis mor arbeider heltid, er det derimot redusert tendens til å velge yrkesfag, og det er økt tendens til å velge yrkesfag hvis mor er uten arbeid (det siste gjelder som nevnt også hvis far er uten arbeid). Disse resultatene gjelder 1999-kullet som helhet, men de varierer imidlertid noe mellom minoritets- og majoritets elevene i dette kullet. Det er bare blant majoritets elevene at det er en økt tendens til å velge allmennfag når mor arbeider heltid og redusert tendens til å velge allmennfag når mor er uten arbeid. Vi finner ikke slike tendenser blant elevene med ikke-vestlig bakgrunn (minoritets elevene). Blant dem har mors arbeidsmarkedstilknytning ingen betydning for valg mellom yrkesfag eller allmennfag. Når det gjelder fars arbeidsmarkedstilknytning er resultatene til dels motsatt, og også disse er forskjellige for henholdsvis majoritets- og minoritets elever. Fars arbeidsmarkedstilknytning har liten betydning for majoritets elevene, men vi finner en liten økt tendens til å velge yrkesfag om far arbeider heltid i forhold til om far er under utdanning, arbeider deltid eller har ukjent

arbeidsmarkedsstatus (som samlet utgjør referansegruppen). Blant minoritetslevene er dette mer uttalt, de velger oftere yrkesfag når far er uten arbeid eller når far arbeider heltid, enn når far er under utdanning eller arbeider deltid (eller har ukjent arbeidsmarkedsstatus). Vi finner ikke noen god forklaring på dette, og resultatene kan være utslag av tilfeldigheter. Tilsvarende analyser for 2001-kullet, se tabell 7.2, viser også at resultatene når det gjelder effekten av foreldrenes arbeidsmarkedstilknytning er forskjellig i 2001-kullet fra hva vi fant for 1999-kullet når det gjelder minoritetslevene. For majoritetslevene er resultatene de samme for begge kullene.

I 2001-kullet er effekten av mors arbeidsmarkedstilknytning om lag den samme for minoritets- og majoritetslever, og den samme som vi omtalte over for majoritetslevene fra 1999-kullet. Det vil si: Mors heltidsarbeid øker sannsynligheten for å velge allmennfag, men hvis mor er uten arbeid, reduseres sannsynligheten for å velge allmennfag. Når det gjelder fars arbeidsmarkedstilknytning, finner vi blant majoritetslevene positive effekter med hensyn til det å velge yrkesfag *både* når far arbeider heltid og når far er uten arbeid (tilsvarende det vi fant for 1999-kullet samlet), men i dette kullet er det ingen effekter av fars arbeidsmarkedstilknytning blant minoritetslevene.

Forskjellen mellom majoritetslever og minoritetslever når det gjelder effekten av foreldrenes arbeidsmarkedstilknytning går altså i ulike retninger i de to kullene, og forskjellene er svært lite robuste og er trolig tilfeldige. For kullene som helhet, ser vi imidlertid helt klare tendenser til at *mors heltidsarbeid øker sannsynligheten for å velge allmennfag* og reduserer sannsynligheten for å velge yrkesfag, mens det omvendte synes å være tilfelle når det gjelder fars arbeidsmarkedstilknytning. Dette betyr at i den nokså lille gruppen av elever med fedre som jobber deltid, er under utdanning eller kombinerer utdanning og deltidsarbeid, er det økt sannsynlighet for å velge allmennfag. Effekten av at far arbeider heltid innebærer imidlertid en nokså liten forskjell, substansielt. Beregninger viser at forskjellen mellom elever som har fedre som arbeider heltid på den ene siden, og elever som har fedre som arbeider deltid, er under utdanning, eventuelt i en kombinasjon (eller har ukjent arbeidsmarkedsstatus) på den andre siden i sannsynligheten for å velge yrkesfag utgjør bare 3–4 prosentpoeng.

Tabell 7.2 Sannsynligheten for å velge et yrkesfaglig versus allmennfaglig grunnkurs i videregående opplæring. Logistisk regresjon. Kullet som startet i videregående opplæring høsten 2001*

	Hele kullet		Skandinaver		Ikke-vestlig bakgrunn	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Førstegenerasjon, vestlig	-0,273	0,291				
Etterkommer, vestlig	0,128	0,354				
Etterkommer, ikke-vestlig	-1,005	0,060			-0,308	0,098
Førstegenerasjon, ikke-vestlig	-1,327	0,086				
Jente	-0,362	0,020	-0,382	0,021	-0,045	0,089

Tabell 7.2 (forts.)

		Hele kullet		Skandinaver		
		B	S.E.	B	B	
Far er uten arbeid	0,144	0,051	0,192	0,056	-0,049	0,135
Far arbeider						
heltid	0,144	0,040	0,160	0,042	-0,036	0,136
Mor er uten arbeid	0,264	0,036	0,267	0,038	0,211	0,109
Mor arbeider						
heltid	-0,213	0,021	-0,211	0,022	-0,246	0,113
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	-2,196	0,068	-2,381	0,080	-1,164	0,243
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	-1,478	0,058	-1,660	0,072	-0,705	0,139
Minst en av foreldrene har videregående utdanning	-0,472	0,056	-0,635	0,071	-0,316	0,105
Inntekt (deciler)	-0,097	0,004	-0,097	0,004	-0,060	0,024
Konstant	1,627	0,068	1,784	0,081	0,314	0,150
-2 Log likelihood	57783,4		54723,5		2857,1	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,182		0,188		0,063	
Tallet på observasjoner	46625		44337		2187	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

Når vi her har pekt på betydningen av sosiale bakgrunnsforhold for valg av type studieretning i videregående opplæring, må det legges til at en viktig faktor ikke er omtalt, nemlig karakterer fra grunnskolen. Gjennomsnittskarakterene fra grunnskolen er svakere blant dem som velger yrkesfag enn blant dem som velger allmennfag (Støren mfl. 1998, Markussen 2003), til tross for at enkelte av de yrkesfaglige studieretningene kan være vanskelig å komme inn på, og til tross for at det tidvis kan være lettere å komme inn på en del skoler som (i hovedsak) tilbyr allmennfaglige studieretninger. Det er også slik at elevenes grunnskolekarakterer henger sammen med sosial bakgrunn (Arnesen 2003, Markussen 2003). Imidlertid er det påvist at sosial bakgrunn til dels påvirker valg mellom allmennfaglig eller yrkesfaglig studieretning i videregående opplæring også *uavhengig* av karakterer. Grøgaard mfl. (1999) viste for eksempel at minoritetselever noe oftere enn majoritetselever innenfor samme karaktersjikt valgte allmennfag. Dette er også påvist av Lødding (2003), som også viste at elever med foreldre med lav utdanning sjeldnere enn elever med foreldre med høy utdanning valgte studieforberedende retning i videregående

opplæring, selv om karakterene fra grunnskolen var de samme. Liknende er også påvist tidligere (Skjersli og Aamodt 1997, Støren mfl. 1998).

8 Overgang til høyere utdanning

I dette kapitlet skal vi følge 1999-kullet over i høyere utdanning. Vi presenterer først analyser av hele kullet samlet, dernest separate analyser av elever med henholdsvis skandinavisk og ikke-vestlig bakgrunn.

Kullet som startet i videregående opplæring i 1999 og som har fullført opplæringen, fullførte opplæringen i 2002 eller senere. Vi har opplysninger om hvorvidt de har begynt i høyere utdanning i 2002 eller 2003 (vi har altså ikke opplysninger om senere tidspunkt enn 2003). Det er vanlig å ta (minst) et venteår før en begynner i høyere utdanning, spesielt er dette vanlig blant elever med majoritetsbakgrunn; vi har derfor valgt å se på dem som hadde begynt i høyere utdanning i 2003 (eller tidligere).

Elevene kan få studiekompetanse på flere måter, ikke bare gjennom å følge et treårig løp på en av de tre studieforbredende studieretningene. Det tredje opplæringsåret (VKII-kurset) på noen av de yrkesfaglige studieretningene har et faglig innhold som gir studiekompetanse. Dette gjelder naturforvaltning på studieretning for naturbruk, og det gjelder tegning form og farge på studieretning for formgivningsfag (for senere kull enn vårt 1999-kull er også ett av VKI/VKII-kursene innenfor den nyere studieretningen medier og kommunikasjon kommet til som en mulighet til å få studiekompetanse). I tillegg kan yrkesfagelevene ta allmennfaglig påbygging og få studiekompetanse. Dette kan gjøres ved å ha en overgang til allmennfag etter VKI på yrkesfag ved å ta allmennfaglig påbygging det tredje opplæringsåret (på VKII). Eventuelt kan en ta allmennfaglig påbygging som et fjerde opplæringsår, altså etter å ha fullført et treårig yrkesfaglig løp. Det er derfor nokså store muligheter for at en del av dem som startet i et yrkesfaglig grunnkurs høsten 1999, kan ha begynt i høyere utdanning høsten 2003. Det viser seg imidlertid at det i all hovedsak er de som hadde begynt i et allmennfaglig grunnkurs, som hadde startet i høyere utdanning innen høsten 2003, jf. tabell 8.1. Det ser vi av den store negative koeffisienten for å ha startet i yrkesfag i modell 2 og modell 4 (tabell 8.1).

Tabell 8.1 Sannsynligheten for å ha begynt i høyere utdanning høsten 2003 eller tidligere blant kullet som startet i videregående opplæring i 1999. Logistisk regresjon*

	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Førstegenerasjon, vestlig	0,083	0,273	-0,211	0,294		0,321	-0,128	0,336
Etterkommer, vestlig	0,146	0,294	-0,083	0,307	0,591	0,365	0,320	0,398
Etterkommer, ikke-vestlig	0,765	0,068	0,393	0,074	1,218	0,080	0,862	0,089
Førstegenerasjon, ikke-vestlig	1,002	0,093	0,569	0,103	1,279	0,110	0,847	0,122
Fødselsår	0,490	0,058	0,197	0,062				
Jente	0,917	0,021	0,917	0,024	0,810	0,024	0,833	0,027
Gikk på yrkesfag GK			-2,317	0,028			-2,363	0,031
Far er uten arbeid	-0,297	0,057	-0,275	0,063	-0,141	0,065	-0,127	0,073
Far arbeider heltid	0,013	0,042	0,081	0,046	-0,069	0,048	-0,008	0,054
Mor er uten arbeid	-0,368	0,040	-0,325	0,045	-0,101	0,046	-0,077	0,052
Mor arbeider heltid	0,136	0,022	0,048	0,025	0,148	0,025	0,050	0,028
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	2,108	0,072	1,413	0,080	1,438	0,082	0,637	0,092
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	1,585	0,066	1,040	0,074	1,078	0,076	0,451	0,085
Minst en av foreldrene har videregående utdanning	0,726	0,065	0,568	0,072	0,489	0,073	0,261	0,082
Inntekt (deciler)	0,069	0,004	0,031	0,005	0,052	0,005	0,015	0,006
Karaktersnitt på fra grunnkurs					1,253	0,017	1,295	0,020
Konstant	-973,64	114,89	-391,68	122,76	-6,782	0,110	-5,496	0,122
-2 Log likelihood	54127,3		44593,0		42874,1		35240,7	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	0,182		0,390		0,350		51,3	
Tallet på observasjoner	46685		45900		41533		41077	

*Alle uthevede koeffisienter som ikke er i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,05$. Koeffisienter som er uthevet og i kursiv, er signifikante på nivå $p < 0,1$.

Forskjellen mellom modell 1 og 2 i tabell 8.1 er at i modell 2 kontrolleres det for type studieretning elevene hadde startet i på grunnkurs. Vi ser at når vi kontrollerer for dette, blir effekten av foreldres utdanning sterkt redusert fra modell 1 til modell 2.

Foreldres utdanning har meget stor betydning for hvorvidt en begynner i høyere utdanning, men til dels virker dette gjennom de valg de unge hadde foretatt tidligere, nemlig valget mellom yrkesfag eller allmennfag da de startet i videregående opplæring (se også kapittel 7). Men til tross for dette; foreldres utdanningsnivå har stor betydning for hvorvidt en begynner i høyere utdanning også etter kontroll for type studieretning på grunnkurs. Det betyr at også om vi konsentrerer oss om dem som hadde valgt allmennfag (som utgjør referansegruppen i modell 2 og modell 4), ser vi (fortsatt) at tilbøyeligheten til å begynne i høyere utdanning øker med økende utdanningsnivå hos foreldrene.

Både i modell 1 og modell 2 ser vi at effekten av det å ha ikke-vestlig bakgrunn også er meget sterk. *Ungdom med ikke-vestlig bakgrunn begynner oftere i høyere utdanning like etter videregående enn det majoritetsungdom gjør*, etter at vi har kontrollert for foreldres utdanningsnivå, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning.

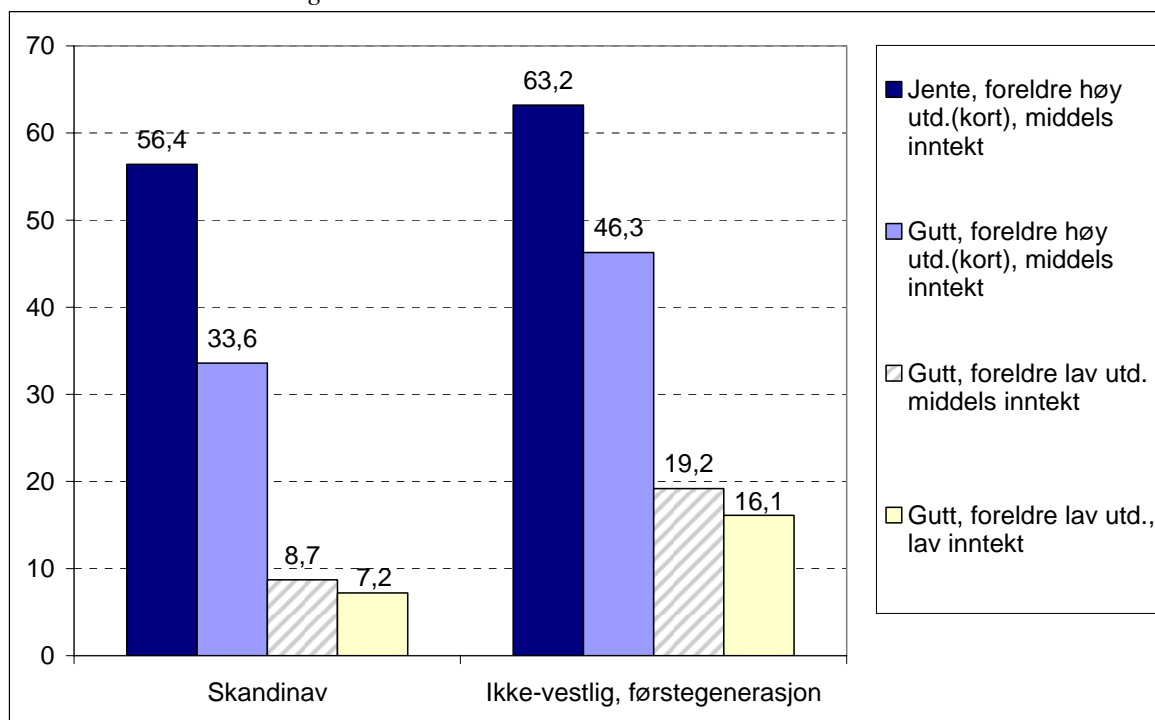
Effekten av det å ha ikke-vestlig bakgrunn er langt mindre i modell 2 enn i modell 1, fordi vi i modell 2 har inkludert kontroll for hvorvidt en hadde begynt i et yrkesfaglig eller allmennfaglig grunnkurs. Som omtalt i kapittel 7, velger minoritetsungdommen mye oftere allmennfag enn hva majoritetsungdom gjør.

I modell 3 har vi inkludert kontroll for karakterer fra grunnkurs, men vi har her ikke med kontroll for hva slags studieretning elevene hadde valgt på grunnkurs. (Når vi inkluderer kontroll for karakterer, utelater vi elever som har falt fra grunnkurset, vi vil derfor strengt tatt få for høye estimater.) Vi ser at effekten av å ha ikke-vestlig bakgrunn er høyere i modell 3 enn i modell 1. Dette innebærer at tilbøyeligheten til å begynne i høyere utdanning er høyere innenfor hvert karaktersjikt fra grunnkurs blant minoritets elevene enn blant majoritets elevene. For øvrig ser vi at effekten av foreldres utdanningsnivå er mindre i modell 3 enn i modell 1, noe som viser at effekten av foreldres utdanning langt på vei virker gjennom karakterene.

I modell 4 har vi inkludert kontroll for både studieretning på grunnkurs og karakterer på grunnkurs. Effekten av å ha ikke-vestlig bakgrunn er høyere i følge modell 4 enn i modell 2, på grunn av kontrollen for karakterer (av samme grunn som omtalt over), og vi ser også at effektene av foreldrenes utdanningsnivå nå er ytterligere redusert, selv om de fortsatt er signifikante. Forklaringskraften (pseudoforklart varians) er meget høy i modell 4. Vi ser at pseudoforklart varians også er meget høy i modell 2, der også kontroll for studieretning er inkludert. Det er såpass liten sannsynlighet for at de som har begynt i et yrkesfaglig grunnkurs høsten 1999 hadde begynt i høyere utdanning innen 2003, at kontroll for studieretning egentlig har liten verdi, selv om det tilsynelatende gir en god modell; denne ene kontrollvariabelen bidrar med størsteparten av den forklarte variansen. Kontroll for studieretning kan også skjule den sosiale skjevheten med hensyn til overgang til høyere utdanning, siden det er store sosiale forskjeller etter valg av type studieretning, slik vi har omtalt i kapittel 7. At karakterer fra grunnkurs har stor betydning, er forventet, og vi

merker oss at de sosiale forskjellene med hensyn til overgang til høyere utdanning fortsatt er til stede etter kontroll for karakterer. Når vi nedenfor (tabell 8.2) viser resultater fra separate analyser av minoritets- og majoritets elever, inkluderer vi imidlertid ikke kontroll for karakterer, siden vi, som nevnt over, vil få for høye estimater når elever som har avbrutt grunnkurset – som vi naturlig nok ikke har karakteropplysninger for – er utelatt fra analysen. Tabell 8.2 er benyttet som grunnlag for beregningene vist i figur 8.1. Tilsvarende figur også presentert i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”. Figuren er basert på resultater i modell 1 (tabell 8.2) der vi ikke har med kontroll for studieretning, av grunner vi har nevnt over, nemlig at kontroll studieretning forklarer for mye av variasjonen. (Å velge yrkesfaglig studieretning er nesten synonymt med ikke å planlegge å ta høyere utdanning). I tabell 8.2 har vi konsentrert oss om ungdom i ”normalalder”, det vil si at de var 16 år da de startet i videregående opplæring.

Figur 8.1 Beregnet sannsynlighet for å ha begynt i høyere utdanning i 2003 (eller tidligere) blant kullet som startet i videregående opplæring i 1999, etter sosial bakgrunn og innvandrerbakgrunn

Figur 8.1 viser tydelig at innenfor de ulike sjiktene av sosial bakgrunn (foreldres utdanningsnivå og inntekt) har ungdom med ikke-vestlig bakgrunn større sannsynlighet for å være i høyere utdanning fire år etter at de startet i videregående opplæring enn majoritets elevene. Figuren illustrerer for øvrig at jenter oftere enn gutter begynner i høyere utdanning, og at dette gjelder både i majoritetsgruppen og blant ungdom med ikke-vestlig bakgrunn.

Tabell 8.2 Sannsynligheten for å ha begynt i høyere utdanning høsten 2003 eller tidligere blant minoritets- og majoritetselevet som startet i videregående opplæring i 1999. Logistisk regresjon*

	Ikke-vestlig bakgrunn				Skandinaver			
	Modell 1		Modell 2		Modell 1		Modell2	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Etterkommer	0,060	0,117	0,021	0,131				
Jente	0,686	0,110	0,708	0,123	0,940	0,022	0,938	0,025
Far er uten arbeid	-0,159	0,174	0,091	0,194	-0,317	0,062	-0,324	0,069
Far arbeider heltid	0,020	0,170	0,182	0,187	0,004	0,044	0,058	0,049
Mor er uten arbeid	0,023	0,139	-0,007	0,154	-0,407	0,043	-0,359	0,048
Mor arbeider heltid	0,299	0,130	0,251	0,146	0,133	0,023	0,042	0,026
Minst en av foreldrene har lang høyere utdanning	1,614	0,267	1,311	0,297	2,201	0,084	1,454	0,092
Minst en av foreldrene har kort høyere utdanning	1,292	0,174	0,969	0,195	1,663	0,079	1,079	0,087
Minst en av foreldrene har videregående utdanning	0,754	0,148	0,560	0,167	0,796	0,077	0,609	0,085
Inntekt (deciler)	0,071	0,029	0,033	0,033	0,069	0,004	0,031	0,005
Startet i yrkesfag på grunnkurs			-2,375	0,169			-2,322	0,029
Konstant	-1,791	0,214	-0,990	0,241	-2,687	0,088	-1,270	0,098
-2 Log likelihood	1915,5		1579,3		50394,8		41479,0	
Nagelkerke R Square (pseudoforklart varians)	13,3		33,8		18,1		39,1	
Tallet på observasjoner	1545		1484		43423		42800	

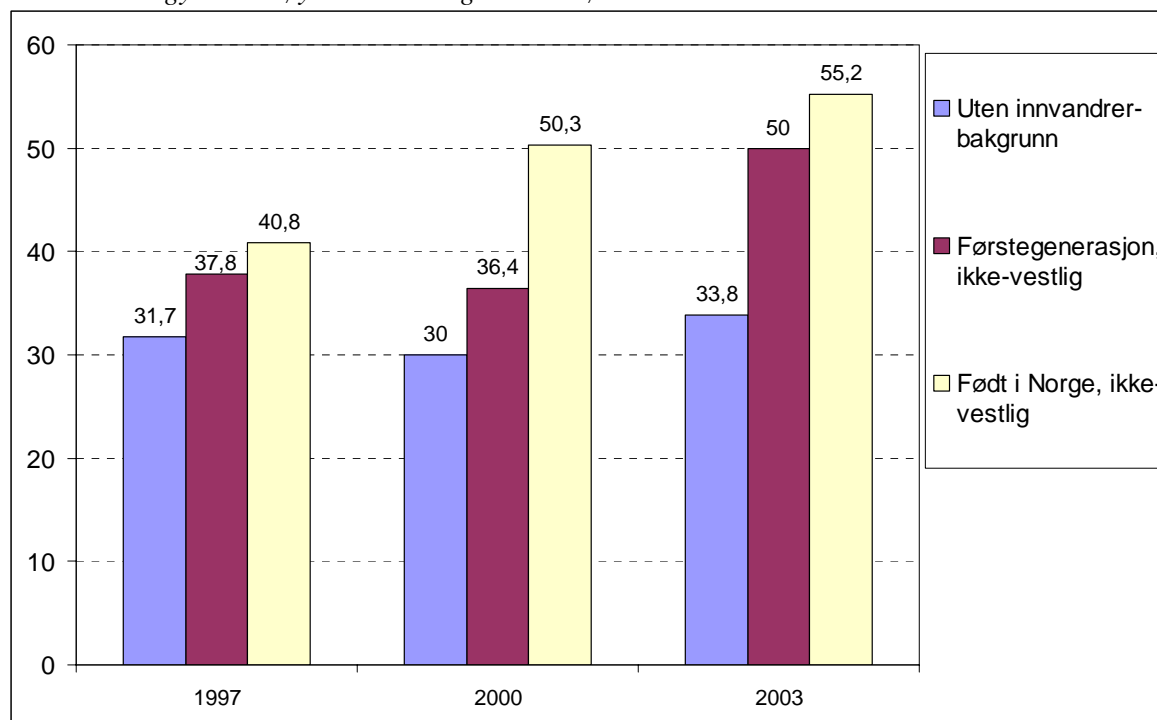
*Alle uthevede koeffisienter er signifikante på nivå $p < 0,05$.

9 Andeler i høyere utdanning

I kapittel 8 har vi vist hvordan overgang fra videregående til høyere utdanning henger sammen med sosiale bakgrunnsforhold som foreldres utdanningsnivå, arbeidsmarkedstilknytning og inntekt, og med hvorvidt elevene hadde minoritets- eller majoritetsbakgrunn. Nedenfor (figur 9.1) skal vi se på utviklingen over tid med hensyn til andeler som begynner i høyere utdanning. Vi benytter da opplysninger fra SSB (bestilte spesialtabeller) for flere år for direkte overgang til høyere utdanning, det vil si andeler som har begynt i høyere utdanning om høsten *samme år* som de har avsluttet videregående opplæring. Her har vi ikke data om sosiale bakgrunnsforhold. Tabell 9.1 viser bakgrunnstallene for figur 9.1 (tilsvarende figur er også presentert i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”).

Siden det er vanligere blant majoritetsungdom å utsette studiestarten enn det er blant minoritetselevne, er forskjellene mellom elever med ikke-vestlig bakgrunn og majoritetselevne ekstra stor når vi ser på direkte overgang. I figur 9.1 har vi valgt å se på den direkte overgangen blant dem som har fullført videregående opplæring med studiekompetanse. Figuren viser tydelig at ungdom med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn svært mye oftere enn majoritetsungdom går direkte over i høyere utdanning etter å ha fullført videregående med studiekompetanse, og *forskjellen synes å ha økt over tid*. Den sterke tendensen til å begynne i høyere utdanning like etter fullført videregående forekommer *både* blant førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn og etterkommere ikke-vestlig bakgrunn.

Figur 9.1 Andel av kull som fullfører videregående opplæring med studiekompetanse som begynner i høyere utdanning samme høst, 1997–2003

Tabell 9.1 Overgang høyere utdanning samme høst som videregående opplæring ble avsluttet.
Bare de med studiekompetanse

	I høgskole	Ved Universitet	I høyere utdanning i utlandet	I alt i høyere utdanning
1997				
Ikke innvandrerbakgrunn	16,1	14,4	1,2	31,7
Ikke-vestlig, første generasjon	15,6	21,3	1	37,9
Ikke-vestlig bakgrunn, født i Norge	15,2	22,3	3,3	40,8
2000				
Ikke innvandrerbakgrunn	16,5	12,2	1,3	30
Ikke-vestlig, første generasjon	19,7	15,2	1,5	36,4
Ikke-vestlig bakgrunn, født i Norge	25,3	19,8	5,2	50,3
2003				
Ikke innvandrerbakgrunn	18,9	13,5	1,4	33,8
Ikke-vestlig, første generasjon	25,5	21,6	2,9	50
Ikke-vestlig bakgrunn, født i Norge	23,3	22,5	9,4	55,2

Tabell 9.1 viser at når ungdom med ikke-vestlig bakgrunn oftere enn majoritetsungdom begynner i høyere utdanning like etter videregående, er det spesielt med hensyn til det å begynne på et *universitetsstudium*, vi finner en forskjell. Alle de tre årene som tabell 9.1 refererer til, begynte elever med ikke-vestlig bakgrunn oftere enn majoritetsungdom på et universitet.

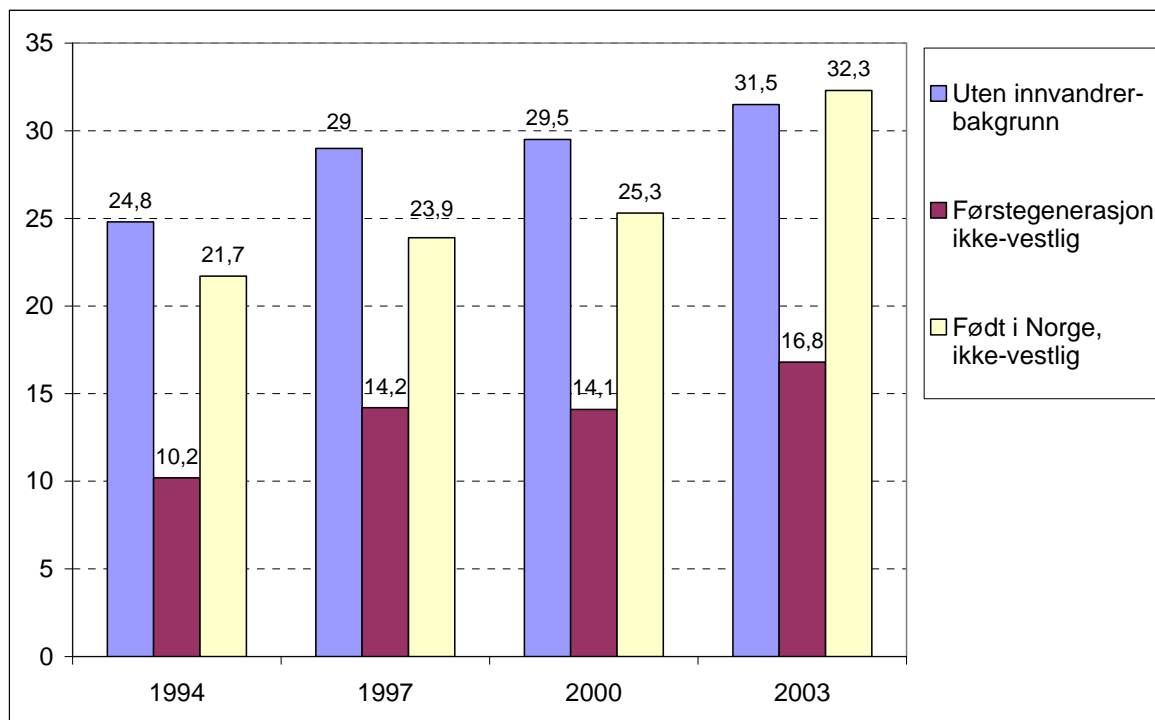
Vi har i kapittel 6 sett at det *ikke* er stor forskjell mellom førstegenerasjonsinnvandrere og etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn i andel som fullfører videregående opplæring på normert tid, hvis de først har begynt i videregående opplæring. Blant etterkommerne er det imidlertid en langt høyere andel enn blant førstegenerasjonsinnvandrere som *er* i videregående opplæring, jf. kapittel 2. Om vi ser på andelen av et *fødselskull* som er i høyere utdanning, vil vi derfor finne at andelen som er i høyere utdanning blant etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn er betydelig høyere enn blant førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn. Dette ser vi i figur 9.2, som viser andeler av 19–24-åringer som er i høyere utdanning, basert på opplysninger fra SSB. (En tilsvarende figur er også vist i SSB-publikasjonen ”Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse”.)

Figur 9.2 viser at det har vært en *kraftig økning i andelen i høyere utdanning blant etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn*. Dette betyr at det ikke bare er majoritetsungdommens større tendens til å utsette studiestarten, som er en forklaring på de resultatene vi har sett i figur 8.1 og 9.1. Etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn i alderen 19–24 år er nå representert i høyere utdanning i like stor grad som ungdom uten

innvandrerbakgrunn (om lag 32 prosent i begge grupper). Dette kan sies å være bemerkelsesverdig, siden etterkommere med ikke-vestlig bakgrunn skårer lavere enn ungdom med majoritetsbakgrunn på alle kjennemerker som øker sjansene til å være representert i høyere utdanning, slik vi har vist det i kapittel 4.

Andelen av førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som er i høyere utdanning, har økt, men den er fortsatt lav. Førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn er fortsatt klart underrepresentert i høyere utdanning, til tross for at det er en meget høy andel av ungdom i denne gruppen som går direkte over i høyere utdanning fra videregående opplæring. Dette kommer av, som vi så i kapittel 2 og 3, at en større del av dem ikke har tatt videregående opplæring, og en del av disse heller ikke var registrert med fullført grunnskole.

Figur 9.2 Andeler av befolkningen 19–24 år som er i gang med høyere utdanning. Andeler av hhv. personer med ikke-vestlig bakgrunn og personer som er uten innvandrerbakgrunn. 1994–2003

Litteratur

- Arnesen, C. Å. (2003): *Grunnskolekarakterer våren 2003*. NIFU Skriftserie 32/2003. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Grøgaard, J. B., T. Midtsundstad & M. Egge (1999): *Følge opp eller forfølge? Evaluering av Oppfølgingsjenesten i Reform 94*. Fafo-rapport 263. Oslo: Fafo.
- Helland, H. & L. A. Støren (2004): *Videregående opplæring – forskjeller mellom elevgrupper i progresjon, gjennomføring og tilgang til læreplasser*. NIFU STEP Skriftserie 26/2004. Oslo: NIFU STEP – Studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Helland, H. (2005): *Lærlinger og fagbrev (foreløpig tittel)*. Under arbeid. Oslo: NIFU STEP – Studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Jensen, A.-M. (2005): *Barn som bor med far bor også med mor*. *Samfunnspeilet* nr.2, 2005. Statistisk sentralbyrå: Oslo – Kongsvinger.
- Krange, O. & A. Bakken (1998): *Innvandrerungdoms skoleprestasjoner – tradisjonelle klasseskiller eller nye skillelinjer?* *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 39: 381–410.
- Lødding, B. (2003): *Frafall og norsk som andrespråk blant minoritetselever i overgangen fra 10. klasse til videregående opplæring*. NIFU Skriftserie 29/2003. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Markussen, E. (2003): *Valg og bortvalg. Om valg av studieretning i og bortvalg av videregående opplæring blant 16-åringer i 2002. Første delrapport i prosjektet Bortvalg og kompetanse*. NIFU Skriftserie 5/2003. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Opheim, V. & L. A. Støren (2001): *Innvandrerungdom og majoritetsungdom gjennom videregående til høyere utdanning. Utdanningsforløp, utdanningsaspirasjoner og realiserte utdanningsvalg*. NIFU Rapport 7/2001. Oslo: Norsk institutt for forskning og utdanning.
- Skjersli, S. & P. O. Aamodt (1997): "Effekter av Reform 94 på sosiale skjevheter i valg mellom allmennfag og yrkesfag". I Lødding, B. & K. Tornes (red.): *Idealer og paradokser – aspekter ved gjennomføringen av Reform 94*. Oslo: Tano–Aschehoug.
- Statistisk sentralbyrå (2004): http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2004-01-16-01.html
- Støren, L. A., S. Skjersli & P. O. Aamodt (1998): *I mål? Evaluering av Reform 94: Sluttrapport fra NIFUs hovedprosjekt*. NIFU Rapport 18/98. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Støren, L. A. & S. Skjersli (1999): "Gjennomføring av videregående opplæring – sett i lys av retten til opplæring." I Kvalsund, R., T. Deichman-Sørensen & P. O. Aamodt (red.): *Videregående opplæring – ved en skilleveg?* Oslo: Tano–Aschehoug.
- Støren, L. A. & N. Sandberg (2001): *Gjennomstrømning i videregående opplæring 1994–1999. Videreføring av evalueringen av Reform 94*. NIFU Skriftserie 8/2001. Oslo: Norsk Institutt for studier av forskning og utdanning.

- Støren, L. A. (2003): *Videregående opplæring gjennom ti år blant jenter og gutter, minoritet og majoritet. Progresjon, søkemønster og tilgang til læreplasser*. NIFU Skriftserie 36/2003. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Støren, L. A. (2005): Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning – ser vi en fremtidig suksesshistorie? I *Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse*. Statistiske analyser (under trykking) Oslo–Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.